

SLAVJANSKI JUG

СЛАВЈАНСКИ ЈУГ.

God. I. 1868. Svezak 2.

Год. I. 1868. Свез. 2.

Leto I. 1868. Zvez. 2

МАКСИМИЛИЈАН I CHARLOTA.

O Meksiko, zemljo ti prokleta!
Što učini svojih od vladara?
Krvnom rukom smaknu svoga cara,
Unesreći caricu sried cvieta!

Makse, cara, tebi neima više,
A Charlota, tužna, nezna za se —
Ti prokletstvo vječno svali na se,
Pa te kune sve, što duhom diše!

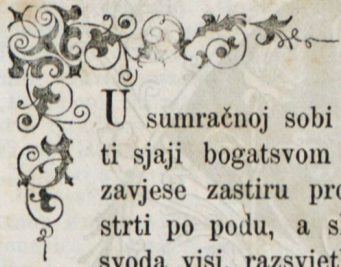
Kmet.

Roman po L. Mühlbach-ovoj.

(Ljubica H. . . . va.)

(Nastavak.)

Grofica.

U sumračnoj sobi bavi se grofica Katinka. Sve ti sjaji bogatstvom i veleliepljem. Težke svilene zavjese zastiru prozore, bogati su sagovi razastrti po podu, a skupocjena svjetiljka, štono sa svoda visi, razsvjetljuje prekrasne slike, viseće o stieni u zlatih bogatih okviru. Preugodan se miomiris razlio sobom, na stolu ti ugodno zuji i dimi s čajovara. — Sve odiše mirom i pokojem.

Grofica Katinka, kao da nećuti o svem tom ništa; tišina i mir oko nje, al ga u grudiju joj nebijaše.

Krasna se pružila na svilenu divanu, te sakrila lice si u mekanu dušek. Crne se joj kose razlile niz ramena. Uzka pristala joj crna oprava nemogaše ugušiti težkih uzdisaja, koji joj silno nadimahu grudi; pa bi se i po koj glasni uzdisaj izvinuo, kao da jekće, kao da plače, a čitava da se trese od boli, tuge i vaja.

„Bože!“ uzdahnù na tiho, „nedaj mi misli, jer me muče! Hoće li doći?“ upita živahnije. — „Doći će, mora da dodje; evo života, evo blaženstva, dodje li on!“

Na prozoru nješto zašušti; možda se únj upro vjetar, al se Katinka prene; naglo digne glavicu iz dušeka, te pogleda velikim si tamnim okom prama prozoru. Uzburkana joj strast sjevnù bledim nu prekrasnim licem, mladjahno joj lišce odsievalo bolju i straću.

Nepomična, kamena, upre oko u prozor, te čeka, što da bude; oči se šire, sievaju sve to jače, pa to ti, a još i silno nadimanje grudiju kaže, da je života jošte u toj krasnoj bledoj podobi. Sad ti dopre tihan frulin glas do uha njezina.

Prvi glas prodje djevojku ko munjevna iskra, uda se ožive, poput zore zarude joj lica, pa, kao da će silom zadržati uzklik radosti, pritisne ruke na srce i usta.

Opet stade prisluškvati; frulin se glas izgubio u noćnoj tišini, na mjesto njega zaori mužki glas:

„Dozvan s milim' zvuka glasi,
Nadam ti se — ja ću doć' —
Tamna noćca i talasi
Vjernoj ljub'vi daju moć!“

„On je, on je!“ kliknù Katinka, skočiv na noge. Plaho pogleda po sobi, onda srne do bližnjih vrata i prisloni uho. „Sve je tiho tu unutra“, šapnù, „sve tiho. Otac spava.“ Lagano i oprezno zaključa vrata, zaključa i druga, pa poleti pram vratima na shod, otvori ova i pogleda van. Pjevač umuknuo, sve je tiho.

Sad ti se pokaže na shodu osoba mužka, zagrnuta kabanicom. Mućec pruži mu Katinka ruku, povuče ga u

sobu, zaključa vrata, spusti zastore, trgne s čovjeka kabanicu, te mu padne glasnim, veselim uzklikom u naručaj. „Vidim te dakle, vidim te opeta!“

Uzklici radosti i uzhićenja, ljubovne rieči bez smisla, pa ipak preduboka značenja, vatreni poljubci i zagrljaji; zaboraviše na sviet, grudi o grudi ćutijahu samo ljubav, te ljubav! —

Al ti minù časak taj nebeske radosti; s neba, gdje mišlju boravljahu, moradoše opet sići na tu jadnu zemlju.

Lagano se izvine Katinka iz naručaja ljubovnikova, te pogledav bolnim pogledom mladiću u lice, stade jadicovati: „Imam te, pa te ipak neimam. Jao, kako ti probliedilo lišce! Zar ga ljubav nerumeni? Tvoja sam! Nu sve ti valjda nisam, za drugim te nječim jamačno jošte srce vuče!“

„Bol me, dušo,“ reče Feodor, „bol me mori, Katinko, što tebe ljubim!“

„To da je bol,“ upita ga, tegnuv ga k sebi na divan, „to da je bol, Feodore moj? Feodore, ráno moja,“ nastavi pritisnuv obje mu ruke na svoja prsa, „kako bi ti ja hvalila svakim trenutkom života moga, da me ti ljubiš. Tvoja sam, tvoja životom i krvlju svojom!“

„Katinko!“ će Feodor, zagrliv ju vatreno. „Jeste, jošte je sreće na tom svietu! Ta šta tužim, šta li želim? Evo te na srcu mom, pa te i trgao bližnji trenutak s moga naručaja, u taj čas si moja. Šta budućnost,“ nastavi strastvenije, „budućnost, ovaj čas je moj, pa ga grlim objeručke!“

„Feodore, ljubezan li si!“ odgovori mu na to s milim pogledom djevojka, pa mu se baci opet u naručaj. — Niti ljubav nebijaše kadra, razpršiti tmastih oblaka boli s čela mladićeva — trgnuv se s naručaja ljubovničina, reče odlučno: „Došo sam, da se stobom oprostim, Katinko!“

Kô da ju zmiija ujela skoči: „Da se sa mnom oprostiš, Feodore! Zašto? Zašto?“

„Nećeš li poći za mladoga grofa Dombrovskoga?“

„Sačuvaj bože!“ odvrati žestoko djevojka. Položiv obje ruke Feodoru na ramena, upre oči u njega, te reče: „A tebi da bi to bilo po volji? Zar me kaniš ostaviti? Nisam li tvoja? Feodore, promisli, nisam li tvoja?“

„Bog mi budi svjedokom,“ reče bolno, „krvlju svojom bih te odkupio! Nu to je nemoguće!“

„Nemoguće?“ opetová Katinka. „Nisam li, nisam li tvoja žena?“ pa prisloniv krasnu glavicu o njegovo rame nastavi tužno: „Ostavit me nesmiješ, ne, nesmiješ, Feodore! Sve me sveze neba i zemlje vežu za tebe! Ženu svoju nesmiješ izvrći sramoti!“

Nemoćna padě mladiću u naručaj, a ovaj ju bled i drhéuc zagrli! — Poduga mućna stanka nastane. „Nesretnik, koj li sam, da me najveća sreća ovoga svieta najnesretnijim čini!“

„Pa zašto, zašto?“ upita ova. „Prodji k otcu momu. Sagriešismo, istina, nu dobar je i blag; izpovjedimo mu pregrešku našu, padnimo na koljena pred njim, te mu recimo: oče, neuzkrati nam blagoslova svoga. Go-

vorit ću mu: ćačko moj, ljubim ovoga mladića, život je moj, sve mi je na svijetu. Siromašan je doduše, nu neima li bogatstva u nas oče za nas oba? Odričem se imena grofovskog, plemenito mu je ime, kô i naše. Daj mi ga, oče, pa će ti zahvalno biti srce moje do zadnjega udarca!“

Dok bi Katinka ovako govorila, ukrasilo joj i onako prekrasno lice nadepuno veselje, pa bi nastavila nježnim, radostnim glasom: „a moj će otac pružiti ruke svoje vrhu nas, te nas blagosloviti!“

„Neće!“ reče Feodor odlučno.

„Bježmo dakle!“ će brzo na to ona. Ajde, ljubezniče! Odtale, daleko odtale! Bježmo u pustaru, u samotne Tatre, gdje nas nitko, nitko naći neće!“

Feodor zanijekà glavom. „To ti je ona ukletva,“ doda tiho, „da te, prem te ljubim, ostaviti moram! To ti je kazan za moj grieh, kletva, koja će me proganjati, dok bude u meni života. — Katinko,“ progovori, uzev djevojku za ruku, uprv zajedno suzno oko u nju, „Katinko, sagrieših teško prama tebi, al mi prosti radi muka u ovom času! Ljubio sam te, Katinko, čim te vidih, od ljubavi zaboravih na dužnosti svoje, zaboravih na zemlju i nebo, samo sam živio u tebi, za te osjećao. Prosti, Katinko!“

Spustio se mladić na koljena preda njom, obuhvatio ju obima rukama i oslonio glavu na koljena njezina. Suze mu obliše lice.

Drhćući prigne se Katinka, da ga podigne: „Ne, ljubimče moj, ne na koljena! Na moje grudi Feodore!“

„Ostavi me, Katinko, ovdje na koljeni pred tobom. — Nemičem se prije, dok me neuvjeriš, da mi prašćaš.“

„Ja da ti praščam?“ upita ljubezno. „O Feodore, ljubim te preko mjere!“

„Neljubi me!“ vikne gnjevno, te skoči na noge. „Nesmiješ me ljubiti, mene, komu —“ rieč mu zapè na usnà, nepomičan, kao da se izgubio u misli, stojaše preda njom, izbuljenih očiju, neosjećajuć, kako ga djevojka uzela za ruku, molećim ga pogledom motrila, sladke mu rieči ljubavi govorila. Usne mu se giblju, ko da je u tajnu razgovoru sa sobom.

Izdala ga snaga, ruke mu klonuše, nestalno mu se oko veralo po sobi; al kad bi se susrelo s okom ljubovničnim, tad bi sjevnulo neobičnom vatrom. Neopisiva tuga prikazala bi se u potezi lica njegova, a kolika ljubav, kolika srčanost u glasu, kad bi rekao: „Katinko, taj sat je još naš. Imam te još nješta umoliti — hoćeš li mi molbu izpuniti?“

„Sve, sve, ljubezni moj! Govori! Ne, ne onu strašnu uzrujanost, neparaj mi srca, umiri se. — Daj, sjedni ovdje uza me na divan,“ reče dalje, povukav ga nježno; „a sad mi očituj, što li želiš.“

„Čudnovata je ta molba u taj par,“ reče joj Feodor, „al je važna. Željela si prije više puta čuti o mojih pjesničkih pokusi; nisam ti želji dosada zadovoljiti htio. Danas te molim, da mi to dozvoliš. Voljna si li slušati me?“

„Jesam, Feodore! Strah me njeki hvata, nješto mi srce steže, strašna mi njeka sila biesni grudima. Nemoj, nečitaj danas! Deder me zagrlji, pogledaj me, da ti s očiju uzmognem čitati, da li me ljubiš! Šta da danas čitaš?“

„Jer ćeš se sutra zaručiti s grofom Dombrovskim!“ reče Feodor muklim glasom.

„Ni do vieka! kako rekoh“, reče ponosito Katinka.

Feodor se turobno nasmiehnù. „Komu je na volju stavljeno, Katinko, što da mu donese bližnji čas? Nesretniku i siroti je to sudjeno! Ne onim, koji se rodiše na svili i kadifi, koji izabiru nestalne razkoši, ne bogatašem! Ajde, slušaj ljubo moja!“

Već si bijaše pripravo bilješke i preletio okom redke, već mu se otvoriše usta, da počme, — al neide, zapè mu rieč, niemim pogledom pogleda djevojku, koja no drhtaše uzanj s užasa tajna i nedokučiva.

„Katinko!“ reče tihano, „baci se jošte jednom na moja prsa. Tako! savij biele ručice svoje oko mene, pa reci, da me ljubiš!“

„Više, nego život svoj, Feodore!“

„Hvala ti, ljubeznice! A sada slušaj!“

Uzè opet listac, te stade čitati:

„San!“

„Čarobna li života! Sunce sjaji, ptičice cvrkutaju po granju, cvieće siplje miomiris, a kako ti se liepo svodi modro nebo! Oj, kako je sve pripravljeno na veselje i užitak! A za koga stvori to sve svemogućstvo božije? Za onaj stvor, što ga stvori osobitom pomnjom, da nosi lik i priliku njegovu, za čovjeka. Njemu zrije žito na polju, njemu cvate cviet u dolu, njemu romoni potočić, njemu pjevaju ptičice, njegova je cvatuća, puma svake blagodati, narav, jer imade ćut za užitak, imade vlast užitka i razum — može uživati! Više mu jošter prikazà providnost. Dušu mu usadi u tielo, a ovoj težnju za nasladom uzvišenijom, od nestalne sreća ovoga života, usadi mu u dušu nagon za znanjem i poznanjem! Sretna li čovjeka, komu je sve otvoreno, komu niti je zemlja preduboka, niti nebo previsoko. Sve možeš iztražiti, u sve prodrieti. Tvoja umjetnost, tvoja znanost, tvoje nebo i zemlja.“ —

„Nedoprè li do mojih ušiju posprdan smieh, te mi neda, da se digne duh moj na krili uzhićenja? — Ao, čovjek je, što uza me stoji, čovjek! No uda su mu, za ljepotu bogom stvorena, usahla, suha, oči mu, stvorene, da odsievaju plamom nebeskim, mutne, tamne, a mjesto krasna odiela, ogrnjuju gadne prnje onemoglo tielo. — Tko si? upitam plaho.“

„Jedno sam, reče ta okostnica uza me muklim hrapavim glasom, od onih bića, koje bog na svoju sliku stvori, čiji si udes upravo sada na visoko hvalio. Ti? upitah, ti? Zašto ti pogled tako mrkao, zašto ti lice upalo, ruke ti onemogle?“

„Glad me eto na to spravi“, reče čovjek.

„Avaj bože! Šta da čovjek od gladi pogiba? Što nejedeš od ploda? Gledaj, kako tamo s drva vabi!“

„Nije moj“, reče čovjek, baciv požudljiv pogled na vočku.

„Nije tvoj, bog ga dadè, pa je svačiji“.

„Nije mi svojina!“

„Što je svojina? Uzmi, pa se užij!“

„Čovjek ustanovi, što je svojina, nesmijem, da uzmem. Kazna me čeka od čovjeka“.

„Tko dadè čovjeku vlast, kazniti bližnjega svoga?“

„Nješto, čega ja neimam“.

„Šta drhćeš, siroto?“

„Od zime!“

„Ako te zebe, čemu ova poderana haljina? Zašto se neogrneš? Neimaš li odjeće?“

„Mogo bi se ogrnuti“, reče čovjek turobno, „nječim, čega neimam. Bez toga mi je zebsti“.

„Šta dižeš oko zamišljen prama nebu?“

„Znao bih rado putovanje zviezda, proučio tek njihov. Rado bih znao, rado bih učio!“

„Zašto li se nepoprimeš toga, nesretniče?“

„Neimam onoga, što mi fali!“

„Ta kaži mi, što je to?“

Grozna se ta okostnica uza me osovi, oči joj sievaju i striele, ko da su upazile šta prekrasna i dragocjena pred sobom, te reče: „to ti je novac!“

„Novac! Šta je novac?“

„Novac ti je tvar, koja ti se raztopljena lieva u tvorila, udaraju se razne slike i napisi, pa ti zato čovjek dobije, što mu srce želi. Hvalio si sudbinu čovječju, pa imaš i pravo; sretan čovjek, kad novaca imade. Novac mu otvara svaka vrata, krči mu put k svemu, pribavlja mu moć, slavu, ugled, časti i dostojanstva, novac odieva skretom, gradi prijestolja. Da se ga dočepa, radi čovjek neumorno danju i noćju, u tamnoj ga utrobi zemlje traži, kopa, pa kad si ga nakupi, život mu raj. Nu jao onomu, jao nesretniku, komu slučaj nenanese te čarolije, kojom si stvara sreću i veselje, koj ugledao svjetlo božje u priprosto kolibici. Jao siromaku! Što mu prudi, da mu duša čezne za slavom, ugledom i čašću? — Poderine ga sjećaju na to, da nije stvoren za veselje, a prezirno se od njega odvrćaju, koji bi mu se do crne zemlje klanjali, kad bi imao mnogo, mnogo novâca. Knezovi bi ga nazivali možda bratom svojim, a sad ga gazi kopito gizdava hata. Ta šta je stalo do njega, sirota je. Novac bi mu otvarao vrata u hram znanosti i umjetnosti, — siromaku su zativorena, treba da se uguši u njem plemenita ona težnja za znanjem i razvitkom; luč bi bio možda na polju znanosti, da mu je novâca, a sad neka jadan tuđe ovce pase! — No nije svega lišen, sretan može biti u prostoti svojoj, jer je slobodan. Bieda, nevolja i ubožstvo, to ti je udes siromašna kmeta“.

„Što to?“ upitam uplašen. Strašnim gnjevom uzplamti čovjek.

„Biće je“, odgovori užasnim glasom, „koje bog stvori kao i druge, komu udahnù dušu, kao svakomu, komu dade ćut, da osjeća veselje i tugu; al ti ga tišti od koljevke prokletstvo, prokletstvo, koje svali na njega novac bogatašev, prokletstvo, koje ga čini tuđim robom, prokletstvo, koje dade vlast nad životom u tuđe ruke. Taj mu nemili udes gorča svaku radost, kali mu svako veselje. Siromak je i rob — čovjek, komu dade bog oči, da motri krasote naravi, da silom duha svoga prodire u njene tajne, u kom je čuvstvo ljubavi! Prevarom si samo može da otme po koj časak sreće, prisvojiv si ime slobode, nadje ljubav mu odziv u slobodne djevojke, za kojom on gine“.

„Proklet da si, udesu!“ vikne Feodor, „proklet do vieka, što tištiš nemilice uboga kmeta!“

Strašan bijaše za pogledati. Kako je naglo skočio, kako mu se usne, dà čitavo tielo tresè od strašna gnjeva, ruke mu se grče, oko mu munjom siplje. „Katinko“, doda glasom, koj učini djevojku protrnuti, „Katinko, ta je kletva na meni!“

Kad je zapanjena s užasa unj ukočila oči, osovi se, te stupi ponosito preda nju; ni malo mu nezadrhcu usne, kad je rekò: „Ja sam kmet!“

Strašan vapaj, a djevojka padè u nesviest.

Feodor se žalostno nasmiehnù; s onom resignacijom, koja svaku nesreću bez mrljanja prima, a kad mu se srce kida i ciepa, za bol nemari, reče mirno:

„Znao sam, da će tako biti! Neljubi me na toliko, da bi to podnesti mogla!“

Tihim korakom približi se k onesviešćenoj djevojci, te ju stadè motriti neopisivom ljubavi u očiju. Bilo, kò da će jošte jedanput primiti u se sve čare krasote njezine, te si duboko zasjeći u srce sliku njezinu, koje sáme, da se za uvieke kani. Takim ti željnim pogledom svrne uzniok okom prama modromu nebu, na taj čarobni sviet, kad mu se otvaraju težka vrata tamnice, zadnji se put razgleda, sve ga vabi i prikazuje mu se u divnijem čaru, jer mu se je svega odreći!

Na stolu ležahu nožice. Radostno je uzme Feodor, odreže si runak s glave njezine na uspomenu, te ga sakrije u njedra.

Jošte jedan dugi čeznući pogled baci na ljubovnicu, koja no još uvijek ležaše u nesviesti. Silan mu se uzdah izvinù iz dna grudiju, krenu pram shodu i izčeznù kroz vrata.

List.

Nije najstrašnije leći u krevet u samotnoj sobici iza strašne, grozovite duševne borbe, kad ti grozne i užasne slike pred duhom trepte — blagi ti sanak zaklopi naskoro trudne oči, u snu zaboravljaš na tugu i nevolju, jad i čemer — ma kad se oda sna probudiš, kakav li ti osvanak! Podpunoma si svjestan golema

gubitka, golema ti njeka težina tišti dušu, čitav dugi danak da se opet boriš.

Feodor oćuti to, kad je, noć nekako sprovedši u bdienju i snu, jutrom se probudio. Sunce bijaše već dobro poskoćilo, žamor i ropot sa ulica prodiraše ča gore u siromašnu samotnu podkrovnu sobicu.

Soba je tavana, neprijazna; neobieljena daščana stiena dolikovala sasma stanaru njezinu; pa kad bi čovjek smio iz pisma zaključiti na značaj piščev, to bi većim pravom s obitališta čovjeka suditi mogo. Tamna, sve kaže o siromaštvu u toj samotnoj sobici uboga učenjaka! — Nebijaše doduše nemoguće urediti ukusnije, prijaznije, maleni taj prostor — dosjetljiva djevojačka glava nakitila bi bila prozore cviećem, stiene uresila pobožnimi slikami, ovjenčala nevenvencem; vidi se, da stanovniku nije do uresa stalo. Kako da budu prijazne ove stiene, kad se na licu njegovu nikada posmjeh nepokaže? Pojedini svezci ležahu po podu raztrešeni, a na stolu — jedinom pokućtvu osim drvena stolca i kreveta — sila raznolikih pisama. Nad krevetom vise bo-me i dvie kubure — u toj mirnoj sobici! Valjda mu jih nije trebalo rabiti na obranu od tatova i lupeža.

Feodor baci žalostan pogled po sobi; „srčanosti treba, srčanosti!“ reče jakim, odvažnim glasom.

Hitro skoči s kreveta i stupi, obukav se na brzo, k prozoru; otvoriv ga, pomoli glavu krozanj, da se razgleda. Prekrasno bijaše jutro; svježi zrak okriepi i razbistri jadrnika Feodora.

Vukao u se, srkao čisti jutarnji zrak, a bliedo mu lice probijalo pomalo slabo rumenilo. Tako ti se diže ofuren noćnom rosom cviet, kad ga blagi traci sunčani opet ogriju, te pomognu k novu životu.

„Čovjek sam“, reče Feodor ponosito, „a čovjeku se je boriti sa udesom svojim! Borit ću se — pokorit mu se neću“, nastavi čvršćim glasom.

Zajutrak bi skoro potrošio, čašu vode i komadić kruha; zatim sjedne za pisaći stol.

„To me jedino boli“, izusti, rekao bi, skoro veselo, „da mi je ugodne jutarnje časove izgubiti pukim prepisivanjem, dočim sam si svjestan, da sam vrstan vlastitu radu. — Duša treba za uzdržat zdravlje i kriepost tjelesne hrane, taj dah božji treba materijalne hrane. Ajde dakle! Ta i kraljevi troše mnogi sat jutarnji, da stave podpis svoj pod pisma, kojim sadržaja nit neznadu: a ja da nepišem stvari, u kojih imade smisla i razuma. Dakako, da neima mnogo toga ni u tih; tà corpus juris, da je živ, čudno bi se namrgodio, kako se tu izvraća.“ —

Kucanje na vratu pobuni ga u tom razgovoru. Usramljen pogleda po siromašnoj sobici svojoj, onda stupi k vratima, te jih otvori.

Bogato nakićen inuš stupi do vrata i upita namrgodjenim licem, valjda što se usopio uzpinjuć se preko pet stuba: „Stanuje li ovdje gospodin pl. Kaminski?“

„Jeste“, reče Feodor ponosito.

Inuš se razgledi s posprdnim posmjehom po sobi. „Prijatelju dragi“ reče ovaj, „kažite gospodaru svomu, da će bit na njegov račun, ako umrem na sušici. Prvi je put u životu mom, što se popeh preko pet skalina u taj kokošnjak. Prijavite me gospodaru“. —

Feodor planu jedom. Čvrsto je stisnuo usne, da si neizkali srca riečmi, al mu pogled bijaše toli strašan i grozeći, da se inuš i nehotice povukao za korak natrag. Feodor opazi, kako je strah spopao inuša, te se posmiehnù. Podignuv ponosito glavu, reče mirno: „Došli ste ovamo jamačno, da ovršite kakav nalog, a ne da si brusite nestidni jezik“.

„Ako ste vi gospodin pl. Kaminski“, reče sluga poklapljen, „imadem vam uručiti evo ovaj list“. Predav Feodoru malenu ceduljicu, ode ni nepočekav na odgovor.

„Od nje je, od nje!“ kliknù mladić ganjen i otvori hitro pisamce. U njem bijaše pisano:

„Varalice, himbeniče! Otrovna si guja se uvuko u bezazleno srce moje, te mi život otrovao — razlučeni smo. Toliko te prezirem, da mi ni suza na oko neće rad nečuvene prevare od podla roba. — Odlazi prokletniče, dnevi ti bili crni i pusti, poput noći, koju sprovedoh!“

„I jesu crni!“ reče Feodor onemogao, listić mu padè s ruku. Nepomičan stojaše tu u sobi, ko da se sa životom razstavio; bio to čas, kada duša u tielu bez sviesti, onesvieščena rek' bi od muke prevelike, kada srce oledeni.

Sad potegne rukom po znojnom si mrzлом čelu, sad otvori oči, te je podigne pram nebu, štono se ugodno modri kroz otvoreni prozor; debela mu se suza riva na oko, — al joj neda, da mu kane niz lice. „Srčanosti treba!“ reče prem drhćućim glasom — „pa je i dobro, da je tako! — Sve mi je izgubiti, da si sve izvojštim! — Neka“, reče glasno, „sve me ostavilo, prijateljstvo mi se i ljubav iznevjerila, nedužnu prokletniku; sám sam, neka, da vidimo, biva li u meni iskra božanske one sile, nadhrvat li ću svoj udes! Evo me samotna, gorko razcviljena, zapuštena, siromašna — nu silu u sebi ćutim. Mlada mi krvca teče u žila, smjelost me na čine goni, smjelost, kojom bi prkosio istoj smrti. Život me zove na mejdan! Primam taj poziv radostnim srcem. Kroz boli i muke saznadoh, da živim! Nisam jošte propao, ćutim bo jošte težku muku!“

Smrskav okrutni listić, stadè naglo po sobi koracati; da ga tko ovakova vidi, kako se ponosito drži, kamo mu oko sieva, lice se rumeni, držò bi ga prije vojvodom pobjediteljem poslje sretne, žestoke bitke, nego l' nesretnikom, borećim se proti svojim strastim, a slabom nadom, da će pobiediti.

Dvoboj.

Prepis gotov, pa ga nosi Feodor k staromu odvjatniku, za koga ga priredio.

Taj mu je polazak bio uvijek veoma neugodan. Sve ti se u njem opiralo, čast, ponos, sviest, da ono malo novca primi; svakiput bi se zacrvenio od stida, ma si i dokazivao, da u tom ništa sramotna nije.

„Pače“, reče si višeputa samu sebi, „svaki čovjek traži od čovjeka plaću. Samo što ju krste odličnijim imenom, dohodci, nagrada ju nazivlju. Strašne li uvrede, da se plaća ministru na arke, koje bi pisô, po koj talir, il još manje, pa nije ipak drugo, van pisar, komu podpis skupo, te preskupo plaćaju. Kralj živi od svoga puka. No kolika uvreda dostojanstva, da mu svaka sirota pošalje neposredno kukavan onaj novac, što ga za porez prištedi. Pa ipak živi vladar o tih poreznih plaćanji. — Razlika je, što to na jedan put dobije, a ne od svakoga napose. Nije tu dakle prava razloga, sramiti se. Da me stari moj odvjetnik plaća na godinu, rekô bih, da sam kod njega u službi, a sad sam siromašan prepisar, kad mi za svaki arak plaća napose. Možda ti u tom razlika, što me svaki čas odpraviti može? A kralja narod ne, a ministra kralj ne? — —“

Sve ga to umovanje osvjedočilo nije; ustidjen prime ono nekoliko groša mučno zasluženih s ruke odvjetnikove; gorka li poniženja za ponosita, častoljubiva mladića. Od gladna trbuha neima gorje nevolje.

Turoban, uzdišuć, otidje Feodor sa zasluženim novcem u džepu iz kuće odvjetnikove, pa udari zamišljen put ka obćinskomu perivoju na kraju grada. Često-puta se ovdje bijaše šetao sa prijateljem Dombrovskim, te mnogi sat u veselju s prijatelji probavio u onoj velikoj kavani, dà i noć ga stigla višeputa u njoj.

I nehotice vuklo ga sada onamo, prem ga srce zabolilo, kad pomisli na izgubljenoga prijatelja. Nije opazio, gdje sjedi družba mlada pred kavanom, a pred njom na stolu naperene boce. Jedva ti pako njega zamišljena opazi družba, pozdravi ga veselim uzvikom.

„Alaj čuda golema!“ poviče jedan od družbe. „Eto Kaminskoga! Teda se njegda jednom pokazao!“

„A, a, pustinjač naš!“ reče drugi. „Ajde, brate pustinjače, sjedni ovamo medju nas“.

„Dakako, sjedni, sjedni!“ poviknu svi. Feodor morade sjesti. Primakoše bliže jedan k drugomu, da mu bude mjesta, dočim mu jedan pruži čašu vatrena šampanjca.

„Nedamo ti odtale!“ reče grof Oskar, vatren Magjar, crna, munjevita oka, živahan poput živa srebra. „Nedamo ti odavle, Feodore, dok nam neodkriješ svojih tajna!“

„Kakovih tajna?“ upita mladić.

„Kazat ćeš nam, zašto da ti nezna nitko od nas za stan, te zašto nedopuštaš nikomu od nas, da te posjeti“.

Feodor zaokruži hitrim sumnjivim pogledom po družbi. Nu na ničijem licu bezazlenih ovih mladića neopazi posprdan posmjeh; umiren obori glavu.

„Okladio bih se“, reče jedan, „da iztražuješ, kako bi pretvorio slovo u zlato, pa nećeš, da ti mi u tom poslu smetamo. Da l' je istina?“

„Moguće da šta tražim“, odvrati Feodor ozbiljno, „a to bi bilo, kako da nadjem nutarnji mir i pokoj“.

„Ta niti Dombrovski ti za stan nezna; kazô je sám“.

„A propos, Dombrovski!“ pane mu drugi u rieč. „Jamačno znate, da danas slavi zaruku?“

„S kojom, s kojom?“ upitaju svi u jedan glas znatiželjno.

„S groficom Katinkom Simalskovom!“ odgovori prvi u kratko, na što svi udare u grohot. Feodor se prene i pogleda biesnim pogledom oko sebe.

U žestini htjedè pitati, čemu taj smieh; al se silom umiri, te neprogovori.

„Š njom se zaručuje?“ reče Oskar, smijuć se. „No radi nje mu nezavidjam“.

„Bogami ni ja“, počè drugi. „Došô li je kroz vrata na zaruku? Il je onuda, kuda i drugi onaj ljubovnik? kroz prozor naime, kao —“

Neobičan mu zvek presieče govor. Svrnuv okom onamo, opazi Feodora, kako ga strašnim pogledom motri, kako mu lice probliedilo, kako se čitav trese; Feodorova ruka bijaše krvava.

„Šta si se ranio, Feodore?“ upita prijazno.

„Kako vidiš, razbijena mi čaša“, odvrati ovaj mirno.

„To jest, rukom si ju satro“, doda susjed Feodorov. „Tà kako bi se mogao tako zadubiti! Nastavi dalje, Oskare“.

„Šta bi tu nadalje pripoviedao? Katinka, da nije grofica, bila bi obična ženskinja“.

Duže se nemogaše Feodor uzdržati. „To je laž!“ viknù biesan, skočiv sa stolca.

Svi ga pogledaju u čudu, zašto se na jedan put tako razžestio. „Šta, tko se usudjuje koriti me lažju?“ povikne razjaren grof Oskar.

„Tvoje su rieči“, odvrati Feodor, „puka, nesramna kleveta. Grofica Katinka je nevina“.

Svi udare jednoglasno u smieh.

„Nekvarite mu namjere!“ reče jedan. „Valjda snuje, kako da se i on prošulja kroz prozor k liepoj Katinčići. Pa se na to stavio, da ju brani“.

„Čudna li mi branioca!“ primetne Oskar.

„Ti se usudjuješ, na ruglo me stavljati?“ viknù, Feodor drhćuć od gnjeva i posrnù golim mačem prama njemu.

„Ne ovdje! ne ovdje!“ poviknù svi ujedno, te priskoče, da izvinu Feodoru mač iz ruke.

„Očitujem ovdje svečano pred svimi“, reče Oskar glasno, „da si ludjak!“

„Zadovoljštinu tražim!“ viknù Feodor izvan sebe od unutarne uzrujanosti i razjarenosti.

„Dobit ćeš ju!“ odgovori protivnik hladnokrvno.

„Kada, u koj sat?“ će naglo Feodor.

„Za dva sata sam pripravan“, odvrati Oskar mirno.

„Oružje?“

„Na male puške.“

„Ja nepucam!“

„Ja nesiećem!“

„Neka dakle, na male puške!“

„Tko će mi biti od vas djeverom kod dvoboja?“ upita Oskar drugove svoje, koji oba protivnika okružiše mućeć.

„Ja! ja!“ ponude se svi.

„Ti dakle, koj si mi najbliži, bit ćeš mi djeverom!“ reče Oskar.

„Tko će od vas biti tako prijazan, te mi djeverovati?“ upita sad Feodor.

Svi muće mukom. Tà nije imao imena grofovskoga, niti konja, niti blaga, ni bogatstva.

Feodor se ponosito izpravi, reče mirno: „Doći ću sam! Nadam se pako, da će mi tvoj djever izkazati tu ljubav, te mi zaklopiti oči, ako padnem. Za dva sata dakle ovdje na livadi!“

(Nastavak sledi.)

НИКОЛА I., КЊАЗ И ГОСПОДАР ЦРНЕГОРЕ И БРДА.

(Risao Kriehuber.)

Никола I., књаз и господар Црнегоре и Брда, потомак јуначкијех Петровић-Његоша, роди се 25. септембрија 1841. у староме Његошу, од куда потиче ко-

љено славних Његоша. Отац му бијаше славни црногорски јунак и војвода Мирко Петровић Његош, а мајка му војводкиња Стаиа, од племена Мартиновића.

Послје како би убојица Кадић Данилу, првога свјетскога књаза Црнегоре (јер прије бијаше књаз подједно глава цркве, дакле владика) дне 13. августа 1860. у Котору смакнуо, прогласи кнегиња Даринка усљед посљедње жеље, што ју још за живота изрече књаз Данило, Николу I., рад изабраних својства и доказана јуначтва, књазом и господаром Црнегоре.

Почетне науке уживао је књаз Никола у Трети, гђе је полазио протестантску учиону, те је ту научио темељито њемачки и талијански језик. Далје пако науке прибрао си је исти у Паризу, гђе се је пуне четири године бавио јуридичким и литерарним науци, те мозгањем францезкога језика.

Кад би год. 1860. (14. августа) посље смрти предшастника свога Даниле проглашен био књазом Црнегоре, ожени се три мјесеца доцније за Милену, кћерку војводе Вукотића.

Несретна Турад, викла задиркивати у камениту Црнугору, непрестаде ни првих дана Николина владања, задавати му неприлике и посла, те је имао књаз с мјеста љути бојак диелити са својими душмани Турци.

Год. 1861., кад-но се херцеговачки хришћани са својим вођом Луком Вукаловићем подигоше на Турке, да се ослободе турскога јарма, знао је књаз Никола управљати Црномгором мудро и постојано, а најчвршћом подпором бијаше му отац, јунак на гласу, Мирко Петровић, што-но га лани, у вриеме пошаста, уграби немила смрт на жалост читавој Црнојгори.

Год. 1863. по утаначену миру међу Турском и Црномгором уведе књаз и опета слободно обћење с турским народом. Војводе Матановић и Зега одпутише се у име књаза у Цариград и уредише код Порте

ствар Црнегоре на боље. Том пригодом зајамчише велевласти књазу неповредивост означених му гралица Црнегоре.

Пријатељство, што си га је књаз у свих владалачких дворови у Европи својим мужевним држањем задобити знао, од веле је циене, те је књаз у истој љубави у Петрограду и Паризу, као што је и у Бечу.

Црнагора имаде књазу Николи захвалити за промицање трговине и званости. Многе учионе, богословно сјемениште итд., па и новоуређену тискару на Цетињу позва у живот добротворно ерце Николино, а све то бити ће народу од добра плода.

За обранбену снагу своје војске скрби књаз Никола најбоље, те је уредио не само оружницу и барутану, већ је оружао своју, бројем малену, ал јуначтвом велику војску са извртним пушкама и најновијими топови.

Коли је књаз Никола заузет за знање и умјетност, доказом је и то, што је и он, видећ, како сви европски владоци хрле у Париз, главни град цивилизације, да мотре творине и умјетности на целога свиета изложби, одпутио се тамо, да види, неби ли што пробитачна проучио и нашао за свој народ на високој гори. Свуда бијаше књаз примљен с дужним одликовањем достојанства.

У просто вриеме бави се књаз Никола врло радо књигом; много чита, а радо и пише. — Тако је написао њеколико врло лепих, искреним и ватреним родољубљем одишућих пјесама, па и изворну трагедију „Вукашин.“

Живио књаз Никола I. па част и славу Црнегоре и црногорскога народа!

Ж.

Супруга „несретника“.

(Марија пл. Росковска.)

(Наставак.)

Осим прождрљива вучјега ждриела приетијаше јој друга, још и већа погибел. Вјетар дувне преко снијезних пољана, дигне облак фина прашата снијега, да се ш њиме поиграва. Забринут погледа кочијаш прама небу. С југа се и изтока дижу огромни сиви облаци попут дебеле маглуштине, све се то дижу вишје те вишје на своду небеском, застру сунце кан да би густом копреном, кроз коју би само тежко продирали сунчани траци. Све би то јачи бивао вјетар, милијуне би сипао ледених иглица путнику у лице. Тко је на пољу, жури се и хити, да дође под кров, страшна ће бо бура, страшна вија-

вица сад узбиеснити. Лисице, рисови и соболи увукоше се у своја дупља, исто би вучје завијање умукло и вуци се заклонише у своје брлоге. Дакћући коњи једва да дирају копитом тло, стриелимице лете, да стигну до конака, до којег небијаше на срећу далеко. Вихар вије, хуји, лама дубове по шума, те баца најдебљим грањем ко сламом наоколо. Прије било десет ступња зиме, а сад бива све то љућа. Стигоше до постаје прије, него л' би олуја са свом снагом својом биеснити стала. Попут Самума у пу-стара африканских покрива вијавица по читаве караване. —

Прелаз преко гора скопчан бијаше са сто и сто тежкоћа, непогода и погибелји, ал се из свих њих сретно избавила путница. С приеда и од трага котрљаху се са оближњих стиена и пећина страшне грудe снега, па учине потрести земљом, кад падоше страшном својом тежином на сриед пута. Засипаваху пут, ну не путнике; изгубише времена, ал се неодољиво несрећа. Постаје леже једна од друге највише на тридесет врста даљине. Гђе би лавине и вијавице пут засипале, нашло би се наскоро људи, који би прискочили с лопатами и мотикама, те се за кој грош и пожурили. Дакако да је ту било много губитка на времену, а књегинја бивала све то нестрпљивија, чим се више приближила к ожућеној сврси.

Већ је сретно превалила била најопаснији дио гора, кад ју стигне с нова страшна олуја. На задњој јој постаји придао частник онђе намјештени неколико козака, да ју прате рад особито овђе прождрљивих и многобројних вукова. Ти ју свјетоваху, да крене натраг. Ну бијашу већ прилично на пол пута до ближње постаје, а кочијаш изразио наду, да ће до ње стићи прије, него л' се пусти олуја са свом силом и страхотом. Књегинја бијаше задовољна — та колико би ју стојало времена, да крене опета натраг, а можда је већ пут отрага и засипан, па док би се опета одгрнуо снег, колико би ту времена прошло.

Бура стаде наједанпут страшно дувати, неодољиво би се силом упрла у све, што би јој на путу било. Дан се биели претвори за час у сиву помрачину, зрак бијаше пун ситних ледених иглица, да неби видио три корака преда се, а небило моћи скоро ни дисати. Кочијаш се и козаци претворе у тињи час у дједове сиедобраде, сиедих бркова. А лице — ко да јим сто ножева резало лицем, тако јим се причинјало. Чврсто се замотају у кожухе своје, те пропусте својим коњем, да си сами нађу пут. Ужас спопане душу, кад ухо чује само бјеснило олује, жвиждање, пуцање, ламање, кад човјеку приети смрт с лиева и десна, сприеда, страга, да на мјесту, гђено стоји. Исти научни на такове непогоде козаци клонуше духом, једва се могоше уздржати у седлу; коњи морадоше вишепута постати, јер јим небијаше могуће наприед, — погибелъ бива све то већа, ко и зима жешћа. У исте је затворене саоне продрла љута зима, негрију више достатно ни покривала ни кожухи, у које се замотала њезна госпођа. Приетећа јој смртна погибелъ и неодољиво чувство самоће у тој безкрајној пустари учини ју протрнути, невољну путницу, као да ју већ обухваћа ледена смрт. У полу-сну помисли на своје, неизречна ју чежња вукла к њим, па ипак оћути велико задовољство у томе, што небијаше никому знано, у коликој ли се погибелји налази, а још веће, што јој сама извржена, што неприети никому више од милих својих, осим самој

њој, ма баш и погинула. Колико бијаше тужила, што небијаше ш њоме ни ниједне познате одане душе, — толико је сад богу хвалила, што је сама. Да ју прати Машинка, како је жељела вјерна ова и одана душа, сад би јој јауком и здвојношћу у том грозном положају можда и саму до здвојности доћерала. Колики погинуше већ од зиме у страшних ових ледених пустара сибирских, — више дакако мужкараца, него ли жена, ну ипак људи. Зашто да се тужи на судбину, горку додуше, прегорку, која већ толике стигла? Та смрт је крај свему злу.

Мисао ју на супруга свога тргне с ових мисли. Да овђе кукавно погине олујом, грозан би му био живот попут грозних ових пустара, неби му сиуо ниједан угодан сунчани трак, да га тјешу у прогонству. За њега мора да живе; врућа се молитва дигне из дубљине срца њезина к небу. Сва јој се срчаност опет повратила. Брзо се опет чвршће замота у кожухе и покривала, да се опет угрије, јер ју већ канио преобладати сан, предтеча смрти од зиме. Сјетила се, да мораду страхан овај пут превалити многи прогнаници у отворених саона, паче и пјешке, а да она огрњена црном собољом шубом, са биелом перемом — најфинијим крзном, — да јој грију ноге дебеле чарапе, покривала и сто других гријала, на чем свем страдаху несретници, извржени најљућој зими. То ју ободрило, те јој повратило опет храбрност и срчаност.

Смрзнуту прозори на саона недадоше јој, да види, што вани бива, ну завијање страшна вијора, шум и прасак у шуми, тутња и срушај големих грудa снега са оближњих врха, ламање и трескање, све јој то каже, да све већма олуја биесни, а не да попушта. Па се управо сада налажаху у клањцу, гђе бијаше погибелъ двострука, трострука.

Час, што је малко попустио вијор, употребише, да поћерају коње хитро наприед. Коњи напеше скрајње своје силе, прем су се прије већ узјогунили били. Нагон је већма гонио је наприед, него ли бич и риеч кочијашева; срнуше прама крају клањца, те га за кратко и прелете. Управо се дигне вијор новом бјесноћом; дахокруг ко да се претворио у лед, уједно се свали огроман храст са стиене, а силина снега и грудa за њим, те покрије пролаз, куда су управо сретно изишли били путници пред неколико часова. Коњи немогаху више одољивати сили вијора. Непазећ на риеч, ни на бич, ни на узде, сврнуше лиево с пута, те јурише стриелимице разширених ноздрва и избуљених очију од смртна страха гребеном и просједам у суерет. Саона напрво, а козаци за њима муњевитом хитрином. Јездиоци једва да се могоху држати у седлу, а саона лете амо тамо, да је кочијаш излетио на цесту, а књегинја у смртну већ страху препоручила богу душу своју.

Један прасак — саона се превале, а дрхћући и дакћући коњи стану, ко приковани, немогав даље, јер су се саона заћела била о храст. И коњи козака наћулише ушеса рад ненадане ваљда запрeке или рад дубоке гробне тишине, која изненада наста иза толи страшна бјеснила.

Брзо прискочише момси, да дигну књегинју, те да осове опета саона. И кочијаш се побрао, те дошепао до њих. На срећу се разбише само стакла на саона, дочим је књегинја, прем мало побијена, незлећена остала. Кад ју дигоше из саона, прене се пред понором, крај кога се оставише на срећу, те би сјегурно заглавили били сви, да јих превалења саона неуставе.

Чудновата та ненадана тишина бијаше само одах, да тим већом жестином олуја опет биеснити узмогне. Па се и збиља за тињи час подигне вихар до досада неизкушене жестине. Огроман се леден облак дигне на његових крили, обарајућ све, што би му се противило, вјетрена витлица, страшнија од водене, јер ју пратијаше прожимава, несносљива зима и густа маглуштина оштрих ледених иглица.

Козаци одвукоше књегинју и коње за пећину, о којој се разбијала највећа сила буре. Средоточје витлице бијаше такођер у страну, прама главној цести. Ко чврст огроман ступ ваљала се мимо путника, који се бадише на тло, обарајућ све на свом путу, ма били и стогодишњи дубови. За њом се дизаху огромне гомиле сниега. Буран је сада попустио додуше од своје жестине, ал је ипак дувао кроз сву ноћ.

Како да сада пут наставе, кад је олуја пут сама засипала, па би лако заблудили или забасали у какав тајни понор. Путници и коњи бијаху осим тога уморени. Козаци се окриепљиваху ракијом. Будући је зима све то жешћа бивала, пустише, да је сниег покрије, како то у обичају код Камчадала и других сјеверних народа, само би си пробушили рупу, куда би дисали. Саона осовише опета, а пробијене прозоре застриеше покривали.

Измучена цичом зимом, узнемогла од протрпљена страха и ослабљена с несташнице хране, пробдије књегинја безкрајну ову ноћ. А да се вијавица неслегне? Траје вишепута нјекoliko дана. — Да се пратиоци јој смрзну или удуже? И то се често догађало. Таке ју и небројене сличне обузеше мисли у тој страшној самоћи ноћној, а ш њими ти у не баш угодну складу дување биесне олује. Ну зар се

измакла свим досадашњим погибелим, да овђе заглави? Сваљени је дуб несломи, у понор се нестровали, сниежна је брда незасипаше, па да баш овђе погине? Срчаност, та се риедка у женскиња криепост у њој опет оживи, коју је до сада показала, а увјерена бијаше, да ће је јоште и надаље требати. Одрекла се свих удобности сталежа свога, кој ју штитио од свих погибели, непогода и невоља, које јој сада приете. Било јој дакле узтрајати, те си предочити раће све повољне околности, него л' неповољне, узбуђивати у себи чврсту наду, а не здвајати. Поуздала се у се, да ће моћ подниети колико и други људи. Многе затече вијавица у безпутних гора и пећина, неимајуће ни толико срједства, да прегоре зиму, колико јих наши путници имадоше; небијаше им инди положај најгори. И прогнаници трцјеше сигурно такву жестоку зиму, па неимадоше хране баш у изобиљу. Што јој частник одредио нјекoliko козака, да ју прате, бијаше управо срећа; без њих, сама са кочијашем, тежко да би се спасила била.

У цичу од тридесет најмање ступњева бијаше особито извржена погибели, да јој несмрзну нос, руке и ноге, најпаче кад би пружиала главу кроз прозор, да привикне пратњи својој, неби ли јих сниег посвема заматао, а они се угушили, или да саона подигну, око којих се сниег нагомилао, те је сасма скоро покрио. Тако ти мину ноћ — прама јутру утиша се олуја — по биелу дану бијаше ипак сјегурније наставити пут, ако и бијаше свеједно теготно и мучно. Требало је више сати, док су људи сгрнули с цесте силни сниег, што га буран насуо; — мучили се људи и утрудили, те морадоше престати од радње, тим већма, што јим узмањкало једине окрепе — ракије. Колико и морио унутарњи немир младу госпоју, прем би ју часимице остављале силе — извана се показивала мирна и надепуна, те би бодрила пратиоце на рад, нудила јим пријазну реч, обећавала обилну награду. Једва једном зачују с далека звуку прапораца, људеке гласове, хрзање коња. На постају ближњу стигао брзотеча са виестми из Сибирије за Петроград. Послаше људи на прво, да учине цесту пролазном, па се ту сусретише с нашими путници. Заборавише сада на све погибели и тегобе. На очишћеној од сниега цести лете саона стриелимице, па наскоро опазе дим, како се диже изнад крова постаје. Еле жељно ли дочекана часа!

(Свршетак сљеди.)

Dr. Franjo Rački,

predsjednik jugoslavjanske akademije u Zagrebu itd.

(Risao Kriehuber.)

Dr. Franjo Rački, povjestnik hrvatski, rodio se na 25. studenoga g. 1829. u Fužinu, u županiji riečkoj. Otac mu je ondje trgovac. Početne škole svršio je u rodnom mjestu; prve dvie gimnazijske u Rieci (1839—1842.); ostale u Varaždinu (1847.). U svih školah ponesô se izvrstno. Odlučio je poći u Peštu, da se uči mudroslovlja. Nu burno tadanje doba zakrčilo mu put i on se odputio u primorski Senj u biskupovo sjemenište.

Ljubav k probudjenoj uarodnosti hrvatskoj nikla je Račkomu u Varaždinu. Od tada mu uvijek u srcu kipi i vrije. Kao mudroslov senjski pokušao je pjevati hrvatske pjesmice i pisati pomanje članke. Javno se je svietu ukazao g. 1849., napisav u zagrebačkom „Katoličkom Listu“ razpravu moralno-teologičnu „Kršćanstvo i čovječanstvo“.

Od to doba bio je tomu listu marljivim pomagačem, pišuć članke i razprave ponajviše historičkoga i teologično-špekulativnoga smisla. U tad cvatući hrvatski zabavnik „Neven“ davao je zabavno-poučne članke.

Vriedni starina, barun Mirko Ožegović Barlabaševački, senjski biskup, poslao je g. 1849. Račkoga u bečko sjemenište „Pazmaneum“, gdje se učio znanosti filozofičke i teologičke, te je proučio jezike slavenske i jezik francezki. Dopršiv teologičke nauke u Beču, vratio se u Senj, gdje ga na 21. srpnja 1852. isti biskup posveti za svećenika. Za tim učaše do dva mjeseca u senjskoj gimnaziji fiziku.

Neimajuć onda mjesta za profesuru u bogoslovlju, odlučio se Rački posvetiti učiteljstvu u srednjih škola. Ali do skora mu biskup Ožegović, bivši mu vazda veoma odan,

priskrbio mjesto u višjem odgojilištu za svećenike kod sv. Augustina u Beču. Od 1853. do 1855. odbavio je četiri stroga izpita (rigoroza) iz bogoslovlja, te bude g. 1855. ovjenčan lovorom „doktora teologije“. Iste godine, kao doktor, vratio se u Senj. U senjskom sjemeništu postao profesorom crkvene poviesti i crkvenoga prava; biskup ga imenovao nadstojnikom naukâ, prisjednikom duhovnoga stola i bilježnikom kod ženitbenoga suda.

U Senju je nastavio nauke u slavistici, u literaturi i poviesti hrvatskoj. Imenito učio se glagoljicu, koja i danas čestimice rabi u biskupiji Senjsko-Modruškoj. Sabirao je po hrvatskom Primorju glagoljske listine i nadpise, kojih je njeke upotriebio zaslužni Ivan Kukuljević u svojih „Monumenta“. I tu se zametnula velika historija prvih slavenskih apoštola sv. Ćirila i Metoda. Dotadanja literarna poslenost Račkoga samo je priprava daljoj samostalnoj mu radinosti. Od razpravâ, izdanih u različnih hrvatskih časopisi (Katoličkom Listu, Nevenu, Arkivu) imenujmo dvie tri znatnije literarno-historičke, kao što su: „Pregled glagoljske književnosti crkvene s osobitim obzirom na sv. pismo i na liturgičke knjige“ (u Kat. L. 1856., br. 34., 35.). „O premještenju biskupske stolice iz Krbave u Modruš“ (u Kat. L. 1857., br. 8.). „Prabiskupi dalmatinsko-hrvatski“ (u Kat. L. 1857., br. 1., 2., 3. i 20.). „Nacrt jugoslovienskih poviestijdo IX. stouletja“ (u Arkivu, knj. 4.). „Život Tome, arcidijakona Spljetskoga“ (u Nevenu 1857.).

Kada se nastojanjem biskupa J. J. Strosmajera radilo o tom, da se narodni naš zavod sv. Jerolima u Rimu obnovi i na korist narodnu obrati, tada je dr. Rački ponukom svoga biskupa Mirka Ožegovića g. 1857. odabran, da ide i otišao je kao kanonik ilirskoga kaptola i zavoda sv. Jerolima u Rim. Od tada je počelo bližnje upoznañje Račkoga sa slavnim mecenatom jugoslavenskim, Strosmajerom. Bivši Rački u Rimu, upotriebio je marljivo vrieme za svoje nauke. Učio se navlastito arkeologiji, paleografiji i inim pomoćnim znanostim poviesti. Čitave dane provodio bi u biblioteci (knjižnici) vatikanskoj u vatikanskom arkivu, prepisujuć si uspomene i podatke, tičuće se poviesti hrvatske. Osim u ovoj, prebirao je Rački u biblioteci propagande, u Casanatskoj, Corsinskoj, Giggijskoj, Barberinskoj i u mnogih ostalih. U to ime uputio se u Napulj i na Monte Casino. Da se još bolje usavrši u znanosti arkeologičkoj, pohodio je marljivo zavod arkeologički pruski (Istituto di corrispondenza archeologica), u kojem članovi svakoga petka drže praktična predavanja o klasičnoj arkeologiji. Rački se je u Rimu spoznao sa mnogimi učenjaci, a osobito s Augustinom Theinerom, prefektom vatikanskoga arkiva, sa povjestnici Tostom, Guillelmothom s arkeolozi Rossiom i Henzenom i sa mnogo inih učenjakah inostranih. Postao je članom više učenih društva, kao na primjer pomenutoga inštituta arkeologičkoga, akademije dei Quiriti, akademije della religione catholica itd. Osim bilježaka iz starih rukopisa, Rački je u Rimu sabirao stare nadpise, izvadke

iz listinâ i inih diela, sastavljao regesta itd. U kratko, pripravljaio si gradju za jugoslavensku poviest.

Još prije, nego bijaše otišo u Rim, dao je u stampu prvi sašitak svoga djela o slavenskih apoštolih: „Viek i djelovanje sv. Cyrilla i Methoda, slovienskih apostolov“ (izašo u Zagrebu 1857.). U tom djelu ima obsežan uvod historički, ima politički i crkveni ustav Hrvatske prije dohoda sv. apostolâ. U Rimu je spremao drugi sašitak toga djela i u Zagrebu ga godine 1859. na vidik iznesao. U toj knjizi obširno govori o rádu sv. braće. Ovim djelom pokazao je Rački, da je povjestnikom obsežne i duboke učenosti, da je kritičkim i vještím poznavaoem slavenskih starožitnostih. Ovo djelo Račkoga dosad je najpodpunije i najsavršenije, što jih je god pisano o sv. Ćirilu i Metodu. Rački je upotriebio sve dosadanje nahode učenjakâ, progledao i zavirio iznovice u svako glavno vrelo, te dokućio plod, koj se u nječem slaže sa ostalim mnienjem o toj stvari, a u nječem se od njega razlikuje. Djelo Račkoga ostane, osobito porad izvorâ u njem navedenih, djelom stalne vriednosti.

S ovim djelom spojeno je i drugo, imena „Pismo Sloviensko“, koje Rački u Rimu priredio, Šafařiku namienio i g. 1861. u Zagrebu ga na vidik iznesao. U toj knjizi na široko raztumaćiv obje stare slovenske azbuke, glagoljicu i ćirilicu, dohodi do misli, Šafařikom jur zamišljene, da je glagoljica azbuka starija, sastavljena sámim Ćirilom.

Rački je u Rimu ponukom istoga Šafařika izpunio jednu najžarkijih želja ovoga slavnoga Slaviste, prepisav sám glagolski Assemanov evangjelistar. Ova je knjiga 1865. svjetlo ugledala u Zagrebu, dodavši joj Rački i prof. V. Jagić obširan historički i filologički uvod. Timi spisí probudio je Rački u Hrvatih staru ljubav do glagoljskih spomenikah. Nastojanjem Račkoga uvela se glagoljica u hrvatske gimnazije, pak se počela njegovati i u sjemeništih.

Iz Rima, gdje je Rački ostao do svibnja 1860., pisao je marljivo u hrvatske časopise: „Katolički List“ i u „Narodne Novine“; popisivao njeke starožitnosti u Italiji tičuće se južnih Slavena i kritizirao spise, u tu struku spadajuće. U 7. knj. Arkiva naštaupao je 64 stare znamenite listine talijanske iz vieka 13., 14. i 15., odnoseće se na historiju hrvatsko-ugarsku, koje on prepisao iz anžovinskih regesta u kr. arkivu u Napulju.

Svibnja 1860. vratio se Rački u Hrvate. Mnijaše, za čas samo; nu u Hrvatskoj je i ostao. God. 1861. sabrao se poslje 1848. prvi put sabor hrvatski. Na njem bio je Rački poslanikom kaptola senjskoga. Kao poslanik u saboru malo je govorio, nu tim više radio i upotrebljavao znanje historičkih prava svoje domovine. Vještím perom raztumaćio je i razmrsio mnogu tamnu i zamršenu stranu hrvatske prošlosti. Iz njegovâ su pera potekle saborske adrese od 1. sivbnja i 24. rujna 1861., kojih se prva odnosi na cjelovitost trojedne kraljevine, a u drugoj se na široko razlaže njezino državno pravo u ópreci sa veljaćkim

patentom i listopadskom diplomom, te se traži uzpostava našega. On je takodjer glavno pripomagao u naukovnom odboru, te nacrtao pravila za jugoslavensku akademiju i za narodni muzej.

Da Hrvatom razjasni pravo njihove države, napisao je knjigu „Odlomci iz državnoga prava Hrvatskoga“ (u Beču 1861.). Tu opisuje Hrvatsku samostalnu za vladanja domaćih kraljeva hrvatskih, ustroj države hrvatske, dvor hrvatskih kraljeva i prava naroda hrvatskoga.

Pokraj toga pisao je u političke novine narodne stranke „Pozor“ mnoge članke historičko-političke. Pripomenimo njeke, kao: Srijem i Hrvati; Misli Hrvata nedržavnika o iztočnom pitanju; Česko-slovenski jezik i matica slovenska; Hrvati i Rieka. Isti „Pozor“ i „Kat. List“ donosili su njegove članke i kritičke i literarne.

U proslavu sv. Ćirila i Metoda, kojima su 1862. i Hrvati slavili tisućljetnicu, napisao je u album „Tisućnicu“ razpravu: „Književan rád sv. Ćirila i Metoda.“ — Početkom ljeta 1863. postao je savjetnikom hrvatskoga namjestničkoga vieća i nadzornikom pučkih i srednjih škola u Hrvatskoj i Slavoniji. Ta čast povukla ga stalno uza Zagreb.

Rád dr. Račkoga od to doba sve je zamašniji, mnogostručniji. Na čelu je mladim hrvatskim piscem, koji nastoje mjesto diletantizma uvest u knjigu hrvatsku strogo znanstveno iztraživanje; on je duša novijih književničkih radnja i uljudan savjetnik svojih drugova na literarnom polju. Njegovom brigom i nastojanjem pomolio se izvrstni hrvatski časopis „Književnik“, koga uređivahu Rački, Torbar i V. Jagić. U „Književniku“ se Račkova ruka marljivo pomaljala, mnoge poduže i vrstne razprave unj donosila. Izmedju inih pripomenimo razpravu imena „Ocjena starijih izvora za hrvatsku i srbsku poviest srednjega vieka“. Ta razprava izdana je g. 1866. i napose. U njoj kritički razabire i dokučuje izvore poviesti naše.

Kao školski savjetnik odlikovao se je velikom skrbi i nastojanjem za boljak i napredak hrvatske mladeži. Godine 1865. pridadoše mu još druga Janka Jurkovića i ovomu povjeriše nádgled škola srednjih, a Rački ostà nadzornikom pučkih škola. Za Račkoga se zapomogle srednje škole u nas, uvedši mnoge narodne i koristne naredbe.

U Zagrebu, koncem siečnja 1868.

G. 1865. opet se sabrao hrvatsi sabor. Rački u njem bijaše poslanikom kaptola djakovačkoga. Sabor ga odabrao u odbor, koj imaše izraditi adresu, odgovor na kr. reškript. Adresu od 10. veljače 1866. on je izradio. Isto tako je pošla od njega adresa na kr. reškript od 27. veljače. Račkoga odabraše u kraljevinski odbor, koj je pohodio u Peštu, da sa sličnim odborom sabora ugarskoga rieši državopravne odnošaje medju zemljama krune hrvatske i ugarske. Ovdje je svojim perom mnogo pomagò, kako svjedoči izvješće kraljevinskoga odbora; a razprava o Rieci je sva iz njegova pera. (Gledi „Naše pravice“ od dra. B. Šuleka I.—XCIX.) U „Pozor“, za toga uzkršli, davao je Rački opet mnoge članke i razprave historičko-političke. Vrativ se iz Pešte u Zagreb, videći kako je nužno, da se razmirica izmedju Hrvatske i Ugarske glede Rieke sa državopravnoga gledišta razpravi i razjasni, napisà i izdà Rački posebno djelo: Rieka prama Hrvatskoj (u Zagrebu 1867.). U tom djelu podkrep-ljuje razlaganje o Rieci dokazi i listinami, do sada ponajviše nepoznatimi, koje Rački izvadio iz zemaljskoga našega arkiva.

Medju tim su pravila jugoslavenske akademije i narodnoga muzeja prev. kr. odpisom od 4. ožujka 1866. potvrđjena i akademija stupila je u život. Rački je bio medju šestnajstoricom prvih članova, koje sabor previšnjemu mjestu za imenovanje prinesao. To imenovanje sledilo je 9. svibnja 1866. Povjerenjem akademikà izabran je Rački za prvoga predsjednika jugoslavenske akademije, a nj. veličanstvo kralj odpisom 10. travnja 1867. potvrdilo. Podjedno bje dignut s mjesta školskoga nadzora kod kr. namjestničkoga vieća.

Dalje književno djelovanje dr. Račkoga pripada sadanosti. Iz njega pripominjemo samo to, da je u „Rádu jugosl. akademije znanostih i umjetnostih“ (Knj. I. 124—163.) priobćio 27 do sad neizdanih listina, odnosećih se na poviest Srbije i Bosne, te da se u II. knjizi istoga „Ráda“ štampa njegova obširna razprava o pokretu na slav. jugu koncem 14. i 15. vieka. Odlomak čitao je u akademičkoj sjednici filologičko-historičkoga razreda. Pripoviedaju nam ito, da on priredjuje za štampu prvu knjigu historije hrvatskoga i srbskoga naroda.

U najnovije doba imenovaše dr. Fr. Račkoga svojim članom ova društva: „moskovskoe arhielogičeskoe obščestvo“, „srbsko učeno društvo“ u Biogradu i „Matica srbska“ u Novom Sadu.

(Po „Slovníku Naučnom“ s nova popunio i priobćio Ivan B—n.)

Lahkomyjna Emica,

ali

mladost - norost.

Izvirna vesela igra v dveh činih.

(Napisal Lj. Tomšič.)

Osebe.

Ana Šuntalović, vdova.
Emica, njena hči.
Nikoméd gost v hiši, učitelj glasovira.
Tone pravnik.
Kristina Priliznič, druga vdova.
Micka, dekla Šuntalovičkina.
Matevž, } studiosi.
Janez, }

Pismonos, pravniki in uradniki.

(Zgodbe kraj neko mesto na Hrvaškem leta 1864.)

Prvi čin.

Prvi prizor.

(Prosto vravnana soba vdove Ane.)

Ana. Emica.

(Obe šivate pri malej mizici.)

Emica. Še en rokal in srajca je gotova. Oh to bode veselje, kadar bratu iznenada novo srajco za godovni dar prinesem!

Ana. Moraš paziti, da mu nič poprej ne rečeš; ker potem ni polovice veselja, kar bi ga drugače bilo. No, pa saj vem, draga Emica, da rada molčiš. Ravno s tega vzroka rada bi te nekaj vprašala. Ti si zdaj že 16 let stara; lepa, rudeča, bistra in pa tudi sposobna, da mi moje vprašanje odkritosrčno odgovoriš. Kadar sem jaz 16. let stara bila, — oh zlati časi, — takrat je vse za mano gledalo. Že v 13. letu obljubila sem nekemu gospodičiču večno ljubezen — ali — kaj je takrat bila moja obljuba? Za nekolika časa vidila sem družega in ta mi se je še bolj dopadel, pa tako sem do 16. leta kacic 8 norih mladenčev, kakor mi ženske pravimo, pošteno „našmirala“.

Emica. Kaj mislite, da jaz ne? Lejte, že dozdam jih poznam deset, katerim sem rekla: „da jih ljubim“. Pa vendar zdaj, prav za prav, le za enega gorim?

Ana. No, vendar sem te vjela. Zname so mi vse tvoje dozdanje okolnosti. Veseli me neizrečeno, da se mladenči za te tako trgajo. Ali vendar le še dobro ne vém, kdo je tisti eden? Ali je Tone ali Nikoméd?

Emica. (Zamišljeno.) Tone je eden in Nikoméd — sta dva.

Ana. (Smejaje.) Kaj pa, eden in eden sta dva. Ali draga Emica, ti si že stara dovolj. Moraš si samo enega izbrati. Dvema gospodama ni moči služiti. Če bi ti jaz kaj smela svetovati, rekla bi: ljubi Nikomeda; glej on te že dva leta na glasoviru podučuje in prepričala sem se večkrat, kako ljubeznjivo te pogleduje. Še nikoli ti ni rekel žale besede. S Tonetom si pa le nekaj dni znana.

Emica. Kaj vi to veste?

Ana. A tako? Toraj za Toneta goriš. Jaz ravno nič proti njemu nimam ali meni se vendar Nikoméd bolj dopada.

Emica. (Vstane in šivanje na stran vrže). Pa si ga vzemite, če se Vam dopada (odide).

Drugi prizor.

Ana sama.

Ana. (Vstane pa gori in doli po sobi hodi.) Hm, hm! koj sem si kaj tacega mislila. Tone ravno ni grd ali Nikoméd — ah Nikoméd, ta je ves drugačen. Njegova uljudna tihota, dolga postava, ta mi se dopade. (Gleda se v zrcalo.) Da bi jaz tako stara ne bila! Ali že predgovor pravi: Bog ni kozi dal dolzega repa. Oh mladost, ti presrečna mladost! Ali kaj bo Nikoméd neki rekel, ako zve, da Emica Toneta ljubi. Nikoméd mora ostati v mojej hiši, saj sem mu že tolikokrat rekla, da sem mu rada „njegova mati“. Svet sicer različno o njem govori — ali — človek imà povsod dosti sovražnikov. Nikoméd mora biti Emičin mož jaz bodem pa stara grlica in bodem gledala, mlado ljubezen. Da, da, tako mora biti, drugači pa ne. Pa Tone? kaj pa on? Jaz ga še sicer dobro ne poznam in še ničesar družega nisam slišala, nego to, da je krojaču 64 gold. in 28 kr. dolžan. Morebiti, da je tudi on pošten človek — ali lepota, lepota, to je glavna stvar. (Nekdo potrka.)

Noter le noter!

Tretji prizor.

Kristina in Ana.

Obe. A, a, a, a! (poljubite se.)

Kristina. Bog te sprejmi draga Ana. Ti znaš pa že besedo držati. Zakaj nisi v nedeljo k meni prišla — vidiš, zdaj pa jaz zato k tebi pridem.

Ana. Opravilo, opravilo — oh tega je čez glavo. Misllila sem zmiraj na te in prav je, da si prišla. Dobro došla! (Obe se vsedete.)

Kristina. Ti si pa res marljiva, zmiraj šivaš. Za koga pa pa bode ta srajca?

Ana. Našega Pepeta je prihodnji teden god in Emica mu misli za vezilo to darovati.

Kristina. Lepo, lepo! Oh, če se spomnim mladih let, kako veselje bilo je o godu! Ako vse leto nisem nič novega dobila, gotovo sem o svojem godu. In pa kaka čast, kadar so mi oče, mati in pa še druga gospoda znanci prišli srečo vošit!

Ana. Kar je prešlo, prešlo je. Za naji, draga Kristina, ni več druge vesele nade, kakor mrzli grob, kjer bode konec posvetne skrbi in družih tukajšnih homatij. Me sve že preživile zlate čase. (Smejaje.) Kaj ne?

Kristina. Oho, lej jo no lej. Pravijo, da človek še le s petdesetim letom stopi z eno nogo v grob. Kdaj še le z drugo, za to je še dovolj časa. I lej, undan pride k meni Ferbolterjev Tinče ter me vpraša, ne bi li mu jaz delalce za vinograd preskrbeti mogla? Ponudim

mu sestri in se začnem z njim razgovarjati. Nazadnje sva se že prav po domače vedla. Vpraša me kojón, koliko sem neki stara? Prec sem vedla, kam pes taco molí; povedati mu pa nisem hotla, ampak vganjevati sem mu velela. Kaj misliš, koliko let mi je sodil?

Ana. Koliko let, i rudeča si dosti — kacih 35, če se je zlo zmotil.

Kristina. Ha, ha, ha. 35 da, kaj še?

Ana. Štirideset?! Petdeset?!

Kristina. No, no, ali noriš?

Ana. (Zeló se začudi.) Ali mar manj?

Kristina. Manj, manj, pa še precej manj. 25 let! Da 25.

Ana. (Na stran.) Mora pač slep biti!!

Krist. Poglej le moje lase, kako so še črni. Če jih malo po gosposko še v kviško poravnám in se v svojo svilno mantilo ovijem, he — nisem še tako stara ne!

Ana. (Ironično.) Kaj pa, saj le šalim. Ti še lahko mladenča dobiš, otrok nimaš, urna mlada in lepa si — Bog daj srečo!

Krist. Takrat te na svatbo povabim. Znajo se pa še res zlati časi povrniti. (Zunaj se sliši smeh. Emica priteče v sobo. Za njo Tone in Nikomed.)

Četrty prizor.

Emica. Tone. Nikomed. Prejšne.

Emica. Mama! Tone mi je gosenco vrgel za vrat. Tako sem se vstrašila, da še nikoli tako.

Ana. Vidiš jo! Ali nebodeš pozdravila gospe Kristine? (Emica se jej prikloni in roko poljubi.)

Tone. (Priklonivši se.) Zopet sem tako sloboden, da Vas pohodim.

Ana. O, o, mlade gospode vedno rada pri sebi vidim. Prosim vsedite se k nam in razveselujte društvo.

Tone. (Na stran.) Pač mi je mar za staro mavho. (Vsede se zraven Emice. Nikomedu pa prostor ostane med vdovicama. Nevoljen se tudi on vsede.)

Ana. Zdaj smo prav sami domači prijatli skupaj. Razveselujmo se, kramljajmo torej tudi prav po domače. Gospoda nama pa ne bode zamerila (obrnivši se h Kristini) ako se nam kaj zareče, ker mé stare nismo več vajene tacih pohodov.

(Nikomed zdaj na levo zdaj na desno pogleduje.)

Tone. Prosim, morebiti sim Vam neprilichen. Ali smo Vam mar prejšni pogovor pretrgali?

Obe vdovici: Prosimo, prosimo, kar nič o tem več. Prav dobro došli!

Ana. Pogovarjale sva se ravno o mladosti in njenej radosti. Človek je revež na tem svetu, komaj živeti počne, že se mu lica grbančijo.

Nik. Tega pač vi gospa o sebi nemorete reči. Saj tudi jaz mislim, da sem že Bog ve kak starec, pa vendar jih še le 22 let na hrbtu nosim.

Krist. Mlademu gospodu jaz še toliko ne bi rekla.

Ana. Pa res; ne vé, kaj gospod Nikomed misli o sebi?

Tone. Morebiti že z eno nogo v grobu stoji. Človek nekaj dni pred smrtjo je strašen hypohonder.

(Nikomed po strani Toneta pogleda.)

Krist. To je pa res. Moj ranjki mož, Bog mu daj nebesa, kakor da bi vedil, kdaj bode vmrl. Zdaj ga je v vratu nekaj vbodlo, zdaj ma je srce nekaj stisnilo, možgane mešalo, noge in roke vilo itd., da je res od samega tacega premišljevanja moral vmreti. Jaz sem bila že vajena tacega jamranja in nazadnje mu se le smejala. In tako je revež res vmrl, brez da bi jaz za pravo bolezen še vedla.

Tone. (Protí Nikomedu.) Tebi je neki ravno tako. Lani, ko sva skupaj stanovala, cele noči nisem miru imel. Vedno mi je govoril, da dneva ne dočaka in vendar še zdaj se po zemlji vlačí. Pa le se ne boj Nikomed, strela nikdar v koprivo ne vdari.

(Med govorom Emico skrivaj za roko prima in oba večkrat tiho šepetata.)

Ana. Mlada gospoda sta vedno vesela. V prijateljstvu marsikaj pozabita, kar je razžaljivega. Saj ljudje pravijo, če se dva bolj ljubita, tim bolj odkritosrčno govorita.

Nik. Tako govoriti spodobi se prijatlom le v zaprtoj sobici.

Krist. Gospod Nikomed je Tonetu zameril. Pa ne, da bi naša pričujočnost temu bila vzrok.

Tone. Ne skrbite gospa! Z Nikomedom sva stara prijatelja; skregala sva že morebiti tolikokrat, kolikor leto dni ima. Potreba je le, da greva v kavano ali kako gostilnico, brž sva zopet prejšna veseljaka.

Ana. O tem ne dvojimo. To so pač zlata leta — mladost!

Krist. Oh!

Tone. (Smejaje.) Oh, kaj ne?

Nik. Marsikaj bi človek rekel, ko bi vedel, da bi društva ne kalilo. Človek, kteri se more ponositi s plemenitim srcem in čuvstvom; tak človek, rečem najbolje je, da požre zabavljive besede. Smer sovražnikov kaznil se bode poprej ali pozneje že sám.

Ana. Vi danes posebno navdušeno filozofirate.

Nik. Filozofija izvira vedno le iz polnega srca.

(Emica se med zadnjima dvema dialogama odstrani.)

Tone. Dopustite (vstane).

Ana. Prosim, (Tone odide za Emico.)

Nik. Dopustite (vstane).

Ana. Izvolite. (Odide za Tonetom.)

Pety prizor.

Ana. Kristina.

Ana. To so ti dva naša domača gosta. Vajena sem jih že, kakor svojih otrok. Brez njih mi je vedno dolgčas. Nikomed podučuje Emico na glasoviru že dva leta in že zna Emica marsikako polko. Brez izurjenosti v glasbi ni dandanašnji nič na svetu. Ako hoče človek le količkaj

figurirati v boljih in naobraženih družbah, mora znati brenkati.

Krist. Kako se pa kaj z Emico razumevata?

Ana. Prav dobro. Od početka posebno je gorela Emica za njega. Brez njega bila jej je vsaka ura cela večnost. Ali zdaj, odkar Tone prihaja v našo hišo, nekaj se drugače vede. Vedno so tožbe: da je preoster, da jo preveč pri klaviru muči, da jo sekira itd. No pa to so stvari, ki z srčno ljubeznijo pod eno streho stanujejo. Tone je zgovoren, Nikomed bolj tih in miren. Nevem tedaj, komu je zdaj srce Emičino boljše nagnjeno. Prej ko ne — Tonetu.

Krist. Zadelala si. Iz govora Tonetovega sodila bi, da Nikomedu zabavlja in da se je še kake prepirke bati.

Ana. Ne bo kaj silnega. Predobro poznam Nikomeda. Še nigdar ni bil jezen, kar je v naši hiši. V ostalem kava bo kmalu gotova, pojdive v najno staro sobico, da se okrepčave, potem pa par minut na sprehod.

(Obe vstanete in odidete.)

Šesti prizor.

Nikomede sam.

Nik. (Gleda na vse strani, da li je sám. Za lasé se prime in gori in doli po sobi hodi.) Tako?! Tedaj me misel ni prevarila? To je torej plačilo mojej dobroti, da sem ga v hišo vdomačil. Le počakaj, hočem stopiti lisici na rep. (Jezen.) V par dneh ne sme Tone v hišo. Jaz ali on — eden jo mora pozabiti. Pa da si upa?! Lejte no. Že dva leta sem v hiši kakor gospodar, in pri mojej duši, še se nisem upal v stranskem kotiču, kjer bi nas nihče ne vidil, ž njo govoriti. Pa on! — on — v celem mestu znan kot največi falot — pa on si upa tukaj tako lepo začeto ljubezen podirati. (Z nogo vdari.) Nak, trikrat nak, tako ne sme biti, pa če so mu vsi hudiči na roko. (Zamisli se.) Morebiti je pa Emica njemu bolje sklona? Vidil sem jih zunaj na hodniku v kotiču razgovarjati se. Ona je imela kitico rožic v rokah. Kaj to pomeni? Jaz imam pisma od nje, ki so mi porok, da me neizmerno ljubi. (Jezno.) Ne bode mi dolgo na potu; proč ž njim, danes mora biti odločeno, ali na jug ali na sever.

Sedmi prizor.

Prejšni. Emica.

Emica. (Pride naglo v sobo in se Nikomeda prestraši.)

Nik. No, kako je neki to, da se zala gospodična Emica mene tako prestraši? Saj sem z Vami zmiraj dober in prijazen bil!

Emica. Vi ste moj učitelj, a veste da se učenka svojega učitelja le bati mora. (Ljubeznivo.) Zadnje naloge še dobro ne znam. Bojim se učevne ure.

Nik. To so pa spet čudne besede. Učitelja se dobra učenka nikdar ne boji, učenka, ktera ga rada posluša in vboga, ktera vse tisto voljno stori, kar on zahteva. Kar se pa naloge tiče, to je prav, da je dobro neznate; bom saj

dolže časa njezne prsteke gledal in če ne bodejo urno in brzo po klaviru skakljali, vedite (gre proti njej in jej žuga, ona se pa odmiče), pa jih bom med svoje prste tako stisnil in tako dolgo stiskal, da me bode Emica morala ljubeznivo pogledati. (Medtem pride Emica do stene, nemore naprej; Nikomed jo za obé roke prime in desno poljubi.)

Emica. Nikarte, gospod Nikomed; (ozira se v vrata in v okno) vtegne — vtegne —

Nik. Vtegne Tone viditi! Kaj ne?

Emica. Vtegnejo mati viditi, a mati me vselej kregajo, kadar me z Vami govoriti čujejo; vsaj veste, da še pri klavirju zmiraj pri naj sedé.

Nik. (Sám za se.) Da, da, to je res. Stara mavha, menda misli, da zaradi nje tako pogostoma vsaki dan v njeno sobo hodim. (Glasno.) Ako bi Vaša mamica vedila, kako Vaš učitelj Emico štuje in — in — in ljubi, gotovo bi jih veselilo, da sva pogostoma skupaj.

Emica. Mamma le radi vidijo, da se dolgo pri klavirju učeva.

Nik. In pa tudi, če se lepo pogledujeva in smejeva. Verjemite to, — (žalostno) Emica, le Vi me morete osrečiti.

Emica. Oh nikarte gospod Nikomed tako govoriti. To je nemogoče.

Nik. Nemogoče?! (za se: kaj pa da nemogoče, ako jo je kujon že na svojo stran dobil.) (Glasno): Zakaj nemogoče? Nezahtevam družega, kad ljubezen. Poznate me, da sem stalen in značajan, V par mesecih, ko nauke svršim, videle bodete, da sem Vam pripravljen rokó za zmiraj podati. Emica, draga Emica, osrečite me!

Emica. Jaz tudi to iz vsega srca želim. Ali, ali —

Nik. Ali Tone je na potu! Mar ne?

Emica. (Sramožljivo.) Da.

Nik. Zato še stvar ni nemogoča. V starih časih, pa tudi še zdaj, marsiktera se „nemogoča stvar“ srečno izvede. David je Goliata nadvladal, Mojzes je s kamna vodo priklical, turškemu se Sultanu Evropa klanja, — no pa kaj bi hodil tako dalje? Lejte — Idrčani so lantskega leta pametno volili, slovenski jezik se je nekoliko v šole in uradnije vrnil, ljubljanske gospodične začele so po domače kramljati, Reka-magjarsko mesto, Hrvatje so Magjari, mrtve grablje tolčejo svojega lastnega očeta že precej dolgo časa po gobcu — lejte, pravim, v početku same nemogoče stvari, ki so pa vendar s časom mogočne postale. Zakaj tedaj nebi tudi bilo mogoče, da Nikomed Toneta spodrine?!

Emica. Vse je res, gospod Nikomed, alj kadar človek ni gospodar sám svojega srca, takrat je težko nemogočo stvar v mogočo sprebrniti. Brez dovoljenja mame ne bo ženitbe. Pa ako ne bo, Tone je kriv, ker je on mami — — tako — — čudne — — reči — — o Vami — — pripovedoval.

Nik. (Jezen.) Kaj? Tone? Mami? Čudne reči? Kakošne so to čudne reči? Kaj? Tone? Tone!?

Emica. Da Tone —

Nik. (Za lasé se drži.) Tone? — Tone? —

Emica. Nikarte me odati, gospod —

Nik. Tone? Tone? (Naglo kroz duri odide.)

Osmi prizor.

Emica sáma.

Emica. Pač res, da so zaljubljeni ljudje nesrečni. Ali ne vem, povsod sem brala v romanih, da človeško srce le za enega more goreti. Če za enega gori, to za drugega ne mara. Pri meni je pa to vse drugači. Jaz Toneta ljubim, in pa tudi Nikelja rada vidim. Če bi danes Tone, alj Nikelj nesrečen postal, ne vem kaj bi od žalosti storila. Meni se vse zdi, da jaz še tiste prave ljubezni nimam, ktera se mora poprej v srcu poroditi, predno se ljudje zaroče; jaz čutim do zdaj le krščansko ljubezen, ki pravi, da moramo vse ljudi enako ljubiti. (Zamišljena.) Hm, hm, — alj vendar sosedovega Franceta, Matevževega Janeza in pa tudi Strbavsovega Lukata tako rada ne vidim, kakor ta dva. Moram, pa res, moram nekako drugo ljubezen že imeti. Alj kako, pravijo, da se ljubezen še le v 17 letu prav za prav začne, a meni manjka še eno leto do tolike starosti. Eno leto! — — Eno! — E pa to ni taka razlika. Morebiti, da sem jaz kaka posebnost, pri kateri je ljubezen poprej iz srca pognala, kakor pri drugih. Ali dva, dva ljubiti, to ne gre. Nikakor ne. Premisliti mi je tedaj le to, ktereга bi si izebrala? Mati pravijo: Nikelja, Nikelja! Jaz pa mislim, da Toneta, zato, ker mi ga mati branijo. Če si Nikomeda izvolim, to ni potem roman, ker v romanih se le take osebe ljubijo, ktere se ne smejo, kterim se na razne načine ženitba ovira in zabranjuje. Ali stoj! V romanih se pa tudi skor vsaka ljubezen nesrečno dovrši, tega pa jaz nikakor nebi rada. (Vsede se k mizi, na ktereј je nekaj bukev, eno vzame in odpre). Ravno Prešerin! Oh nesrečen Prešerin, ti si bil tako zlo nesrečen, jaz pa tudi. Če bi ti živel, gotovo bi se mi dva dobro razumela. Ti nisi svojega cilja mogel doseči, poprej te je nemila smrt pokosila, Bog vé, če tudi meni poprej —

(Čuje se v drugeј sobi igranje na glasoviru; in pa petje Prešernove „Strune milo se glasite“. Emica naglo vstane in zamišljena po sobi semtrtje hodi. Ko se zadnja kitica omenjene pesme odpoje, nastavi:)

Kaj? Ako morte, omečite
Nevsmiljeno srce!

To meni gre! Moje srce tedaj nevsmiljeno. To poje Nikomed, moj učitelj. Da pa res ž njim sem preveč nevsmiljena. Nikomed, dragi moj Nikomed! On me res ljubi. Bila sem res proti njemu mrzla in hladnokrvna. Rekla sem, da mu je Tone na potu. Nak to ne sme biti. Rajši Nikomeda, kakor Toneta. Mamó bom vbogala. Prec zdaj mu bom par besedi pisala, pa mu ga bom po našeј Micki zvečer poslala. (Vsede se in piše. Ko napiše :) Tako, gotovo je. (Bere):

„Dragi gospod Nikomed!

Vaše petje me je tako ganilo, da Vas odslej iskreno ljubim. Toneta mrzim, ne sme biti nobene zapreke.

Vedno Vaša Emica.“

(Nekdo potrka.)

Emica. Noter.

Deveti prizor.

Tone. Emica.

Tone. Ljubim roko zalej gospodični.

Emica. (Drži listek v roki, zmešana.) Jaz tudi —

Tone. (Za se.) To je pa čudna šega. Odkdaj neki gospodične možkim roke poljubujejo. (Glasno.) Vi ste nekako danas zmešana? Kaj pa to v roci imate?

Emica. To je, to je — — nič ni — to je — e nič — nekaj sam si zazaamovala.

Tone. (Sili v njeno roko.) Smem li biti tako sloboden, da vidim?

Emica. O nikakor ne. To so moje privatne stvari. Prosim vsedite se, čem mamó poklicati. (Spravi listek v žep.)

Tone. (Začuden.) Kaj me se mar bojite? Kako neki to?

Emica. (Kliče.) Mama, mama!

Tone. (Za roko jo lovi in drži.) Nikarte gospodična! Imam Vas nekaj važnega vprašati.

Emica. (Kliče.) Mama, kje ste?

Tone. (Za se.) Mesto angelja vidim danes hudiča pred sabo. (Glasno.) Gospodična Emica, čujte, samo eno vprašanje, važno je, samo eno besedo!

Emica. (Potihne.) I kako vprašanje?

Tone. Mar me več ne ljubite?! Emica, draga Emica, vi edina morete me osrečiti.

Emica. E to je staro vprašanje! Ali odgovor na to vprašanje je zdaj nekako drugačen, kod je popred bil.

Tone. Čutim; in vidim iz ponašanja gospodične Emice. Vem, kdo je temu kriv! Stopiti hočem že lisici na rep. Tako ne sme dolgo biti. Jaz ali on, eden mora odstopiti. (Miloglasno.) Emica, draga Emica, ljubite me, prepričana sicer niste o mojeј ljubezni, alj hočem, da se skorej prepričate. Nikomeda že vse zagrebške dekleta poznajo, pa ga bodete tudi Vi. Jaz ga tudi poznam, bodite preverjena, jaz vem o njem marsikaj. Sicer pa naredite, kar Vam je volja, alj (jokajoč) če drugega obljubite, — — počlo bo srce — (odhaja) — z Bogom.

Emica. (Za njim.) Tone! Tone!

Tone. (Obrne se nazaj, jokajoč.) Kaj??

Emica. I saj vas ljubim.

Tone. Álj ker dokazov nimam (briše si solze.)

Emica. Vse bo, le strpite se.

Tone. (Odhaja še enkrat; obrne se:) Alj bodete Nikelja pozabili? On je goljuf!

Emica. Tu je roka, da bom (dá mu rokó).

Tone. (Poljubi roko.) Oh preljuba ročica! (z jokajočim glasom) z Bogom!

Emica. Bog te obvarji! (Tone odide.)

Deseti prizor.

Emica (sáma).

Zdaj sem toraj prepričana, da me obá ljubita. „Emica, draga Emica, vi me edina morete osrečiti“, „stopiti hočem lisici na rep“, „jaz ali on, eden se mora vmakniti“, — to sta oba govorila. Ha, ha, ha! Alj sta rés čudna! Alj kaj je meni storiti! V tem trenutku sem se pa spet v Toneta zaljubila. Revez! Kako me je zajokano vprašal (z jokajočim glasom) kaj? In ko sem mu rekla, da ga ljubim, kako veselo si je solzico obrisal. Da, da, pa res tudi njega moram ljubiti! (zamisli se in poseže z roko v žep, ter privleče pismo). Glej, to je pismo na Nikomeda? Kaj čem zdaj? — — (flegmatično) Že vem, kaj. Bit čem možka, oba bom ljubila, pa tako bo ženitba gotoveja. Nikomedu bom ta listek poslala, a Tonetu ga bom pa zdaj le napisala (vsede se in piše. Ko napiše, prebere:)

Dragi Tone!

Vaša zajokana beseda kaj, s katero ste me odhajaje iz naše sobe vprašali, tako me je ganila, da Vas bom odslej resnobno ljubila.

Vaša

Emica.

Dobro! (Oba lista zavije.) Tedaj enega Nikomedu, enega pa Tonetu. Kje je Micika? (Kliče.) Micka, Micka!

Enajsti prizor.

Emica. Micka.

Micka. Kaj zašafajo frajlen?

Emica. Le tiho govori, pojdi sem (vleče jo k sebi). Ta dva lista tvoje skrbi izročim, da enega daš gospodu Nikomedu, enega pa gospodu Tonetu; saj obá poznaš?

Micka. (Misli.) I kaj b' ne? Nikomed so tisti, k' so gor' na kvartirji, Tone pa tisti s ta črnim šnurpartom, kaj ne?

Dr. Lovro Toman.

(S podobo.)

Pred nekaj leti bila je kranjska dežela v političnem obziru mrtva. Ljudi, katerim je pripadala veljavna politična beseda, niso imeli svojih lastnih nazorov: bečka politika poplavela je z drugimi deželami tudi kranjsko, da se za njo na velicem političnem obnebjú še zmenévalo ni. S književnim napredkom začelo se buditi tudi politično delovanje; iskriča slovanske politike vnela se tudi na ognjišču kranjskega domoljubja, ozka ideja kranjskih domoljubov razširjala se do večega kroga — oživela se „Slovenija“, ki je v kratkem času probudila svoje sestrice, ter jih privabila v eno politično koló. Slovenija je Kranjcu sveta beseda, — ona je nerazdružni vez, ki čvrsto spaja Kranjsko, Štajersko, Koroško i Istro.

Prva zahvala v tem obziru gre vnetim rodoljubom, kateri so z besedo i spisovanjem marljivo delovali na tem polju, a med take spada v najnovjih časih prvi slovenski govornik dr. Lovro Toman. Njegova jasna i gladka be-

Emica. Res je; pa moraš gledati, da listeke na skrivnem mestu predaš, da mati ne vidi jo.

Micka. A ha, gvišno su lipsprifeli. (Smejaje.) Ja, ja kaj čmo? Frajlen, oni so res tako cart, da bi se še jaz v njih zaljubila. Vejo kaj, povem jim, da sta oba gospoda v njih strašno ferlibt. Njihov gospod lehrer Nikomed je unkrat z glavo po zidu tolkel, pa je sajcal „ah majn libes šacerl, ah majne šene Ema!“ Tone je pa nekaj časa čisto tamiš, poprej je mene znal zmiraj v kuhnjo pogledati, ko je mimo šel, zdaj me pa še pogleda ne, ko se kje bežejava. E pa bo že bolji! So ist š auf der Welt.

Emica. Le glej, da kmalu storiš, kakor sem rekla.

Micka. Bom. (Odhajaje.) Tak tega gospodu Nikomedu, tega pa Tonetu?

Emica. (Pogleda napise.) Nak, tega Nikomedu, tega pa Tonetu. Pazi da ne zameniš.

Micka. Ali nej vse glih, če tega Nikomedu dam?

Emica. Ne bodi nora. Čakaj, Nikomedovega čem ti zaznamovati s črno pikico. (Zaznamljuje s peresom.) Tega Nikomedu, tega pa Tonetu.

Micka. A ha, tega Nikomedu, tega pa Tonetu. (Odhajaje.) Bo že, bo že! (Kroz duri sama za se:) Tega s črno pikico Nikomedu, tega pa Tonetu. (Nazaj se obrne in kaže list.) Tak' tega en'mu, tega pa drug'mu. Bo že, bo že. Küss d' hont! (Odide.)

Dvanajsti prizor.

Emica sama.

To je po mojih mislih najpametneje. S tim se vsaj nobenemu ne bom zamerila. Dobro bom pazila in premišljevala, kateri me bolje in iskreneje ljubi in potem ne maram, če me eden tudi pusti. Dva imam, — ženitba je gotova. (Odide.)

(Zagrinjalo pade.)

seda prešine najtrja srca; bistro njegovo okó pobije nesramne protivnike — že beseda „Toman“ je strah i trepet sovražnikom Slovanstva.

Lovro Toman je rojen leta 1827 v Kamnej gorici na Gorenskem, v vasi, ktera je znana zarad svojih znamenitih žebljarnicah. Njegov oče bil je tukaj veljaven i spoštovan obrtnik, ki je v prvej mladosti Lovrovej vvidil bogat duh i veselje do lepih znanostih, zato ga pošlje v Ljubljano, kjer je ljudske šole i gimnazij dovršil. Od prve do zadnje šole prištevali so ga zmiraj med jako darovite učence. Ta darovitost ni se pokazovalo samo pri šolskih predmetih, nego posebno tudi v pesničkem delovanju, s katerim si je kod poseben genij že v ranej mladosti veliko štovanje pridobil. Ko je gimnazialne i filozofične študije dokončal, učil je na pravoslovju v Beču i Gradcu.

Pri narodnem gibanju, katero se živahno v Sloveniji začelo l. 1848 stal je vselej v prvej vrsti vodnikov. Nje-

gov govor v ljubljanskej redouti leta 1848 živo je gånil i probudil domoljubno ljudstvo. Navdušenost svojo do mile domovine pokazoval je pri vsacej prilici; posebno jasno pa ona miglja v njegovih pesmicah „glasih domorodnih,“ ki jih je l. 1849 na svetlo dal. V vsacej njegovej pesmi veje ljubezen za narodno slobodo. Zavoljo zdravih i krepkih narodnih mečt (fantazij) prištevajo se med najbolja literarna dela slovenska.

Kod dr. prava stopil je v državno službo pri c. kr. denarnem pravdnistvu, da bi si po triletnej službi pridobil zmožnost advokacije. Potem se je poročil z gospodično Jozipino Urbančičevo, grajščakovo kčerjo na Turnu, blizu

Kranja. Poezija je gotovo blagoslovila ta zakon. Mlada gospa, vneta Slovenka, postala je slavna v slovenskej književnosti pod imenom Jozipina Turnogradska. Nekoliko njenih pesmic, posebno novel prevodilo se je v srbski, ruski i bolgarski jezik. Žalibog, Toman je zgubil svojo ljubljenko ob letu zakona. Tožen zapusti Ljubljano, i odselej živel je na gradu Turnu, v Kamnej gorici ali pa v Radolici.*) V zadnjem kraju postal je advokat, a delavnost njegova v tej službi razglasila se po vsej Gorenskej. Kod pravičnega advokata štuje i hvali ga vse, a on sploh kad miroljuben mož, čisla obravnave bolj, kakor pravde. Kod politikar šteje se k oestro narodnej stranci. Njegova neomagljiva stanovit-

Dr. Lovro Toman.

nost — tudi v časih najhuje reakcije — slavno povzdiguje njegov značaj. Govori vselej le s čvrstim prepričanjem; politični nasprotnici, kateri brez premisli mnogokrat nepošteno nagibe pri svojih protivnicih iščejo, niso mogli pri Tomanu kar nič najti; on je govoril i pisal večkrat: udje smo Avstrije blage, ktera Slovanstvo podpirati. Take želje nazivali so nasprotnici sanjarije, pa vendar Avstrijancu,

kteri živi za Slovane, nemore se hudobna razdružljivost podtikati. Toman je ostal zaupnik Slovencev i zasluži po pravici biti.

Leta 1861 poslali so ga njegovi prijatelji v deželni zbor, a odtod je bil poslan v državni zbor na Dunaj, kjer na desnej strani, še zdaj krepko i jedernato zagovarja pravice svojega naroda, ter se posebno bori za ravnopravnost

*) Leta 1863 oženi se zopet z gospodično Alojzijo Altmanovo, Nemkinjo.

slovenskega jezika z nemškim v šolah i uradnijah. V naj-
novejem času potezal se je tu z svojo tehtno besedo za
ljubljsko posojilnico, ktera mu je v znak zahvale
poslala adresu.

„Matica slovenska“ v Ljubljani ima svoj obstanek

Tomanu zahvaliti, ker je on bil prvi, ki je to krasno mi-
sel sprožil. Od njenega početka vse do zdaj je v „Matiči-
nem“ odboru predsednik. Podpira z besedo i djanjem vse,
kar je narodno, — po vsej pravici pribrajajo ga tedaj Slo-
venci med prve svoje domoljube.

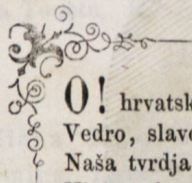
PJESNIČTVO.

Umjetne pjesme.

Naša tvrdja.

„Ponos, utjeha srcu našem!“
M. Pavlinović.

O! hrvatsko, naše gordo pleme,
Vedro, slavom osijano tjeme:
Naša tvrdja, živa tvrdja —
Ninivenskog nutar zida
Ustobljena piramida,
Što neruši svaka hrdja!
Hman je gujevnim zaždirana zjali;
Ta na vjekov — uzniknula — skali!

Gdje — mi divne osveštamo hrame
Vrućim znojem u nemile čame:
Gdje — bijemo trojom moći
Glavu drznoj oholosti —
Gdje — spomena svetih kosti
Vjeru, ljubav nam svjedoči . . .
Ko su častno, naši stari oci,
Mrli za dom, drevni borioci!

Smrt vitežka, da i sama jedna,
Smrt nad smrti — smrt je vele gledna:
To je čin on — oh! plemenit —
Krepki uzor svietu i nebu —
Svjetli korak k svjetlom grebu;
Život pravdom odumienit,
A prot vragu i mrtva je desna,
Dok je rodna blagosivlje pjesna.

Dusi — pregli zlatnom za slobodom,
I mi jednom da prhnemo sgodom!
Razkinemo himbe mreže,
A trgnemo sjajnu zastav!
Nek u ljepši sreće sastav
Svakom sviesti glas odleže:
Zlo je krivde pako to orudje;
Al dat svoje, zlo i stoput hudje!

Pak de! što bi i Kosciuszskog mači*),
Kad se njimi udarit nerači?
Što — ubojno ono zrno?
Što — gromovne da su sprave?
Kom će zadat smrtne strave;
Prè ih od seb' niesi vrno?
Naša tvrdja samo silna, ciela . .
U cjelini razborita djela.

Hrabro! dakle do pravice stola;
Jer nà! — ostà sletinja nam gola,
Krvni zapis djedovine!
Brat mišicom brata snažen,
Otar roda brigom pažen,
Samo tvrdju . . . možnom čine!
Samo takva slavno će prinesti
Čisti aldov novorodne česti! —

Palmović.

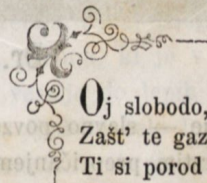
Goar.

Pjesan Veleslava Halka.

(J. Rieger.)

Diel prvi.

1.

Oj slobodo, svieta daru divni,
Zašt' te gazi noga ljudska kruta?
Ti si porod razcviljena čuta,
Tek se rodiš, sviet te mori kivni.
Budi zdravo, tame luči sjajna,
Ružo liepa, puna miris-cvieta!
Tvoje žile, uzdasi su svieta,
Tvoja rosa, suza oka tajna.

*) Taj junačina „dva ju svietova“, kad bi mu poklanjao ruski car zarobljeni
mač, reče: „Što će mi, care, mač, kad neimam domovine?“

Zdravo pjesmo, tebe narod pjeva;
 Tko te sluša, u srcu razgara,
 Tko te pojmi, sreću svietu stvara,
 Tko te pjeva, u srcu zamrieva.
 Zdravo hrame, k tebi oko gine.
 Rad tebe su svete propinjali,
 Sbog tebe su krv nevinu dali,
 Eda sunce tvojoj djeci sine!
 Ti si Kedar ponosni Libana —
 Tvoja sjena trudne grudi hladi,
 Miris blagi gorku dušu sladi, —
 Vražja ruka, tva je smrtna rana,
 Moja duša tebe majko slavi!
 Ki su mlieko tvojih njedara pili,
 Kletvom, mačem su ti odvratili,
 Zabiše te tvoji sini pravi!
 Oj vidim te, majko, smrtna lica
 Prikovanu na križ vražjom rukom,
 Nagrdjenu težkom ljudi mukom;
 Gdje li ostà tvoja prijestolica? —

2.

Srcem gonjen desih na zvuk žice,
 Duhom bludih po tjeskoba ljudi,
 Sviet driemaše na sna mekoj grudi,
 Ljuljan sjajem zvijezde večernice.
 Oko mene utvore se dižu,
 Njeke čudne, njeke dobro znane;
 Kad ma duša na nje svjetlo dàne,
 Prosjevkuje sve, što oči sižu,
 Moja duša za njimi se dadè,
 Tajna sila grudi mi pritisnu,
 I roj pjesam iz njih tekom prisnu,
 Kano pčele, tražeć cvjetne sade.
 Za čas odoh u daleke kraje,
 Vidjeh rieke — ko od mlieka staze,
 Sjajna sela — ko bisera ráze,
 Divne gore — ko pozemske raje.
 Tudi sjednem, glednem tamo dolje,
 Gdje se širi kraj sreće i milja,
 Bogat cvieća, svake vrsti bilja,
 Kim se kiti mirisavo polje.
 Vienac gora divno obzor rubi,
 Ko djevojku ženik, grli gaje
 Tamnih šuma zelenaste kraje,
 Zlatno nebo cjelovi ih ljubi.
 Divne noći, gdje gledim, ko danju,
 Bistre vode, rumen cvieća tanka
 I ptičice ljuljat se sried sanku
 I mušice sjedati po granju.
 Izgubih se, duša mi se trati,
 Liepi predjel, momu domu sličan,
 Ganu srce, kano stanak vičan,
 Neda mu se, da se otud vrati.
 „Ej da znadem poviest tvoju, kraje!“
 Vičem, kličem nošen krili snienja.
 Čim to rekoh, sve se miče, mienja
 A liep mladić ka meni se daje.
 Nježna tiela, u pogledu važni
 Tiho rekne, od angjela blaže:
 „Slušaj, da ti laglje bude“, kaže:
 „Ja sam angjeo toga kraja stražni.“
 Neimah rieči; jer mi zapè glas.
 Sjednuv do me, dirnu žice zujne,
 I raztvori svoje knjige bujne,
 Što sam čuo, neka gane vas. —

3.

Goar kneže izvrgnu se puku,
 Nebrine se za njegovu sreću,
 Veće hara po slobode cvieću,
 Tvrdom rukom veća svietu muku.
 K sebi zovne izrodice stráne,
 Pa se bani za prejakim zidom:
 Da su kralji pod nebeskim vidom.
 Narod plače — kralj prezire rane,
 Sviet jauče, al kralj nit nepisne.
 „Neka narod hljeb, u znoju močen,
 Slastno jede, dok bude ukroćen,
 Neka trpi, dok od muke svisne“,
 Tak besjede muži vrući vinom.
 Goar ih sluša pozornijem uhom,
 Premiće ih oholijem duhom,
 Te se trsi, da postanu činom.
 I namaknu pjevce silnim blagom,
 Neka struna, ka pjesmicom gane,
 Kano dieva, kad ljubavi plane,
 Nek i ona služi svieta vragom.
 Sve ih prime burnim ruka praskom,
 Jer uvrsti kralja medj junake,
 Al se sječaj mudre rieči svake:
 „Nije kriepost, što se slavi laskom!“
 Goar šuti — kó sviest posve čista,
 Nit ga strašan sud što muti svieta,
 Ko da pred njim sve najljepše cvjeta, —
 On se nada plodovom doista.
 Zašt' da pita, što sviet o njem sudi;
 Ima vojske i silu u ruci —
 A kad umre u samrtnoj mucu,
 Zamuknut će kletva usna hudi.
 Zadnji bljesak gasne tam u kraju,
 Tihu molbu biednik gdje šaputa,
 Jest! na zemlju mjesec kad ljeskuta,
 Uzdahom se tragovi odaju.

4.

Sviet je rieka zamrznuta ledom,
 Tko ju gleda, tomu nemiče se,
 Tko ju gazi, toga časak nese —
 Onog gutne, tko ju bije sriedom.
 U taji se šaptom usne miču,
 Kad na oko nesmi suza sjesti,
 Kad gnjev šuti u stisnutoj pjesti;
 Jer led puca, kad laste doliću —
 Ne tek riječ znak se misli gradi,
 I múk viče, ko što i noć sjaje;
 Ak se danju cvietu pit nedaje,
 To ga noćju blaga rosa hladi.
 Šutnja misli — na njezinu krilu
 Nose mudri, što god ludost ruši;
 Nadu zlatnu, kad u pùtih suši,
 Slobodnice i osvete silu.
 Sviet nariče, jer ga môra tišti,
 Na pó bdiye, na pó svijest trati,
 Pjest si kuša, da krvniku vrati, —
 Pa ju pušta, da i dalje vrišti.
 Goar je strahom, kud god govor siže,
 Al čim više okrutničtva redi,
 Tim puk dublje šuti — vraga gledi,
 Krvi žedja, jer u svojoj gmiže.
 Sve je pusto — u srcu i kraju,
 Nigdje igre nije niti spjeva,

I glas gusal turobno zamrieva, —
 Sve jauče u smrtnome vaju.
 Riedko otac slobodnije diše,
 Veli djeci, kak je njekoč bilo,
 Kad slobode štitilo nas krilo,
 Pa uzdane: „nije tako više!“
 Ta se pjesma čuje sada svude,
 Kada otac na djecu si gledí,
 Kad mu oko mirno na njih sjedi,
 Plače mati: „što mi sinak bude?“
 Tužni otac plačuć gleda šumu,
 Gdje još ptice zuje pjesme znane,
 Gdje poleću za drveća grane, —
 Tudjer plače na pustome humu.
 I gle! zvani s neba tajnom moći,
 Tu se kupe poznati sve ljudi,
 Da jim mjesec pravdu sada sudi,
 Gdje jih krije tamna sjena noći.
 Uzdah slab je, dok stenje u kutu,
 Al kad ruku dirne ruka družna,
 Tad se prene srca sila mužna —
 Vatra plane u bratskome čutu.
 Tko te znade, sveta iskro, krásu!
 Prem te krvnom na smrt vode silom,
 Ti još živeš pod nebeskim krilom,
 Da nas vodiš k obećanu spasu.

5.

Nebje Goar srca posve zloga,
 Bio mladjan pristupan krieposti,
 Ali ruži nije zemlja dosti,
 Ako neima topla sunčanoga:
 Tako Goar. Sjeme grieha kvasno
 Za rana mu zasiju u grudi,
 Jošte mlada oholost ga pūdi,
 Biti slavnim — al to nije lasno.
 Od ljudi ga otrgnuše rano,
 Učeci ga, da sviet ljuto bije,
 Jer za kneza puku praštat nije —
 On vjerova; — dokazi je dano,
 Al u srcu vatra gorjet mora;
 Pa ga uče gonit trage jadu,
 Neka žive u ljubavi hladu,
 Dok puk jeca pod rukom zlotvora.
 Vražja misò u dušu mu udje,
 Propast puka cielom snagom kuša,
 Ludim drži, tko svoj narod sluša,
 Jerbo misli — zmije su najhudje.
 Liepa nada čina mu neprati,
 Koja plete lovnice mnoge;
 Nit nemari dara božjeg: sloge,
 Ni junačtva, što je slave mati.
 Tak se trgnu od zemljice zdrave,
 Iz kè može miris — cvieće rasti,
 Prezre kriepost ter u oholasti,
 Narod muči, ko pošasti prave.
 Luda glava, ka se ciepa s tielom,
 Još je ludji, na kog narod gledí,
 Kad sám ruke u puta mu redi,
 Te mu biva ubojicom cielom. —

6.

Al čas kucnu! A iskra u taji,
 Ku je Goar raspuhnuo prvi,

Ku je narod krio u svojoj krvi,
 Jurve liznu plamom po svih kraji.
 Dično gorom ječi rieč slobodna,
 Prognanici podignuše čela,
 Srca užge sa nebesa striela, —
 Narod traži svoja mjesta rodna.
 Duh se budi za propalim blagom,
 Ko što sunce šumi život daje,
 Kamo dahne, svagdje dižuć raje:
 Tak slobodnom sve se miče snagom.
 Opet momak ište stare gude,
 Da im traži znane tanke glase,
 Zaboravlja na prošaste čase,
 On sam sretan, tjera drugim trude.
 Glasno narod viče, kliče sav!
 Kad im Goar otrova kraj cieli,
 Bjehu biedni za čas oniemjeli,
 Kano vuci, kada biesni lav.
 Gorom, dolom sloboda se viče,
 Svjetitelji jošte savjet daju,
 Jedan način iza drugog znaju —
 „Al uzalud“, narod burno kliče.
 Još izmišlja Goar stvari krute,
 Zapovieda, što mu na um pada,
 Al nesluša, kneže, narod sada,
 Nit nepazi na tvè rieči ljute.
 Goar zdvojan na priestolu sjedi,
 Svjetitelji svi ga odbjegnuše
 Strah i groza svud ga obasuše,
 Gdje udarac za udarcem sledi.
 Bježi Goar još u zadnjoj sili
 Grozno mučen u biesnome letu,
 Pušta priestó, palaču prokletu,
 Bježi, bježi — neimajuć cieli.
 Boj se svrší. A po mucí težkoj,
 Opet dižu narodu se grudi,
 Pjesan bučna razlieže se svudi,
 Srce igra u duši vitežkoj.
 Mjesec sjajni na nebeskom svodu,
 Biser-rosa, kada s neba kane,
 Vjetrić hladni, koj kol ruže dāne,
 Sve se smije junačkomu rodu.

ПОВРАТАК У ДОМОВИНУ.

(По руском.)

Ето опет у твоје ме крило
 Домовино, сладка мајко моја!
 Опет за те куца моје било,
 Опета ме прима рука твоја.

Опета се преда-мноm простиру
 Дивна поља и чаробни лузи —
 Опет за ме у гори извиру
 Красни вири — ко да камен сузи!

Куд погледам, свуда рај, дивота,
 Свуда миљем ти ме окружујеш,
 Ето опет у мени живота,
 Опета ме ватром надахњујеш.

Да си здраво домовино мила,
 Ти изворе недостижне сласти . . .
 К теби дух мој опет диже крила —
 К теби — звиезде вјековите части!

Прими опет изгубљена сина,
 Прими, мајко, у наручје своје —
 Та ти си му мајка — домовина,
 У теби му дивне наде стоје!

А када му смртно звоно звекне,
 Тад му своје тихо пружи крило,
 Да му у њем гробна пјесан јекне,
 Да му у њем тужно усне било!

СИРОТАНИ.

Пусти мјесто, ноћи ниеме,
 Мир тишина кити гробље,
 Тек се дрво протешкољи —
 Гробови су кано робље.

Што је било уздисаја,
 Што је било плача, јада;
 Ноћца црна разагнала
 Па тишина тиха влада.

Мјесец блинди суморно се
 Над тробове мирне наго — —
 Ох тај гробе, нови гробе,
 Чије јадно крије благо!

Петеро се ситне дјеце
 Око гроба рохвато; —
 А шесто је, оно мало,
 Под крижићем задриемало.

„Мати, Мати! вришту дјеца — —
 „Куда оде, аох јадни — —
 „Хљеба, хљеба, јаој мати,
 „Ох како смо јако гладни!“ —

„Ето текар три су дана,
 „Како тебе више нема — —
 „Нема хљеба — нема оца — —
 „Ништ' на свиету, нема — нема. — —

„Нит' ко гледа сузе наше,
 „Нит' ко слуша наше боли.
 „Ох устани сладка мати,
 „Твоје срце тек нас боли.“

* * *
 Заман вичу сиротани,
 У то касно ноћно доба,
 Ништ' нечује више онај,
 Кога крије земља гроба.

Нема мајке, нема гласа,
 Што ће њежно да им рече:
 „Ход'те дјецо, мајка ће вам
 „Парче хљеба да одсече!“ —

Вјетар хуји — мјесец сије,
 Хладна ноћца навалила.
 Нема мајке, да им виче:
 „Ход'те кући, дјецо мила!“ —

Ручицама и прстићи
 Разбацују бусениште,
 Под бусеном мати лежи,
 Мајку жеља њина иште!

Поноћно је веће доба
 На далеко одступило,
 Земљу дјеци јоште није
 Разбацати досадило.

Зној их проби — мука тежка,
 Стропошта их у сан врио;
 Ал подухну сјевер студен,
 Замота их у снует био.

* * *
 Зора зору стиже плаву,
 Набројаше нећељницу —
 Звона тужна тужно гласе,
 Зову вјерне у црквицу.

Лице сунце засијало
 Баш ко да би лето било — —
 Али није, није лето,
 Давно се је зазиимило.

Тужни дођу добри синци,
 Родитељи, које боле,
 На гробове својих мртвих,
 Да за душу бога моле! — —

Растворио снует њедру
 Распукао кору своју;
 Па на гробу показује
 Ситне дјеце, пет на броју.

А шесто је, оно мало,
 Наслоњено на крет они,
 Изпустило душу своју,
 Глад и јаук смрт му дони.

Петеро то браће младе
 Погледа сад у свиет биели! — —
 Ох, дал' које, да ли што год,
 Ма шта, ма шта само жели?!

„Мати, мати“, повикаше,
 Ко из једног да би гласа — —
 А јаук се у грудију
 Ко изгубљен јек таласа.

„Мати, мати“, јоште једном
 Вичу тужни сиротани; — —
 Те падају на гроб хладни
 Боли, гладом изкидани.

Загрлише један другог
 А смртне их даве муке — —
 Неће хљеба — касно људи,
 Касно дају ваше руке!

* * *

Sretna dječo, sretni sinци,
 Сад је с' вами ваша мати —
 Та свиет крвни и онако
 Ништ сироти неће дати!

У Сомбору.

Ника Трујић.

Moje sanje.

Mi ljuba dolgo bila je samota,
 Sovražno društvo, sleherni veselje,
 Prijateljica mi zvesta je tihota
 Zakrivala življenja prazne želje;
 Do zdaj mi srce ni še mirovalo,
 Pred okom ker je bilo zagrinjalo.

Ko neki dan spreham se po trati,
 Utrujen ležem pod drevo košato;
 Ko jame hladna sapica pihljati,
 Zaziblje trudnega me v spanje zlato,
 Vrh mene slavec peva melodije,
 I mir nebeški — na naravo lije.

Na morski breg me sladki san zanese;
 Neskočnej, sinjej čudim se planjavi
 I gledam, kako voda ladjo nese
 Ter hvalim gospodarja vsej naravi,
 Ki vživajo ga sveti Serafini,
 Ki vé za vsako kapljo v tej globini.

Iz viška se mi megla doli spuša,
 Do mé prišedši vstavi ter razvije
 Se — megla zdajci zginе — i posluša
 Uhó srebrne strune harmonije,
 Ki vdarja roka jo Slovenske vile,
 Device nevmrljive, rajskomile.

Stoji pred mano vila zlatolasa,
 Blišči se kakor sneg jej belo krilo,
 Rudeče, modre, bele barve pasa
 Srebrno lepšajo jej oblačilo,
 Ljubezen, ki jo v prsih vedno krije,
 Nedolžnega jej iz očesa sije.

Z nebeškim glasom mi prijazno pravi:
 „Dežel veliko sem že obiskala,
 „Po vsej svetá sem bila že širjavi,
 „Ljudí, ki ljubi mi so, pozdravljala,
 „I zdaj pri tebi sem, prijatelj mladi,
 „Ki v sebi imaš prvi dih pomladi.

„Za narodom kako se narod dviga,
 „Sem videla, kako ljubezen žgeča
 „Do domovine v vsacih prsih šviga,
 „Vsakteremu le mar je vest budeča,
 „Le tebi srce mrzlo i ledeno
 „Za blagost domovine je jekleno.

„Si mlad, a delaj koljkor je mogoče,
 „Pred tabo bodem rajске vence vila
 „I ti brisála čela kaplje vroče,
 „Ljubezen gorko v tvoje srce lila,
 „Da v sredi tuge bodeš si prepeval
 „S peresom želje, misli razodeval.

„Kadar pa vgasnila ti bode sveča
 „I nehala ti struna milo peti,
 „Sred naše družbe — kolika pač sreča! —
 „Na vekomaj te moramo imeti“
 Rokó mi belo še podá k slovesu, —
 Megla odnese kviško jo k nebesu.

Zbudim se, . . . vse besede preišlujem,
 Ki jih na srce mi je govorila, —
 O zdi se mi, da njen glas vedno čujem —
 Zbudila prsim nova je čutila,
 Krvavo ohladila srcu rano,
 Storila, da okó ni več zaspano.

Tedaj krog mene naj vihar razsaja,
 Naj vsih prijateljev se vez odveže,
 K slovesu zadnji up rokó podaja,
 Nastavlja vrag naj mi strupene mreže,
 Po poti vendar čem hoditi pravi:
 Ljubezen sem prisegel majki Slavi.

Miroslav Turk.

Majka Slava.

Na prestolju pozlačenem
 Majka Slava mi sedi,
 Roko vzdigne in ob enem
 Milo mi spregovori:

„Tam, kjer bistra reka Sava
 Proti morji mi bobni,
 Spod velikega Triglava
 Čudno, krasno prikipi“;

„Tam prebiva blažni zárod
 Kčerke mi Slovenije,
 Mili moj slovenski narod,
 Ki mi vpisan je v srcé.“

„Solnce naj nad njim izide,
 Sije naj mu zmér lepó,
 Če drugod že zima pride,
 Tukaj naj mu pomlad bo!“

Izza gore se vzdiguje
 Solnce nad Slovenijo,
 Majka Slava rada čuje
 Mojo prvo pesmico!*)

Bog. Trzinski.

*) Radi vvrstimo to pesmico mladega rodoljuba v naš „Jug“, ter jo pozdravljamo kod prvi njegov pokus v spodbudo drugim nadepolnim mladenčem.

Narodne pjesme.

Najljepše cvieće.

Iz Jablanca u Primorju.

(Iz sbirke D. D. M. S. M. S.)

Falila se dunja pokraj mora,
„Nij' lipšega cvića nad mojega,
„Već što san ja dunja pokraj mora“.
„To j' zač'ula zelena naranža:
„Nefali se dunjo pokraj mora,
„Nij' lipšega cvića nad mojega,
„Već što san ja zelena naranža“.
„To j' zač'uja žuti lemuncine:
„Nefali se zelena naranžo,
„Nij' lipšega cvića nad mojega,
„Već što san ja žuti lemuncine“.
„To j' zač'ula rumena jabuka:
„Nefali se žuti lemuncine,
„Nij' lipšega cvića nad mojega,
„Već što san ja rumena jabuka“.
„To j' zač'ula šenica bilica:
„Nefali se rumena jabuko,
„Nij' lipšega cvića nad mojega,
„Već što san ja šenica bilica“.
„To j' zač'ula vinova lozica:
„Nefali se šenice bilice,
„Nij' lipšega cvića nad mojega,
„Već što san ja vinova lozica“.
„To j' zač'ula mladjana divojka:
„Nefali se vinova lozice,
„Nij' lipšega cvića nad mojega,
„Već što san ja mladjana divojka!“
„To j' zač'uja mladjani junače:
„Nefali se mladjana divojko,
„Nij' lipšega cvića nad mojega,

„Već što san ja mladjani junače —
„Posići ću dunju pokraj mora,
„Pobrati ću zelenu naranžu,
„Pofaljene žute lemuncine;
„Odkinut ću rumenu jabuku,
„Požeti ću šenicu bilicu,
„Potrgat ću vinovu lozicu,
„Obljubit ću mladjanu divojku“.

Čudna udovica.

(Iz sbirke L. Marjanovića.)

Sunce staše, zalazaše,
Mladjan Ive umiraše,
U vrh glave majka staše,
U dnu nogu seka Jeka,
Posred njega ljuba Ane.
Majka Ivi govoraše:
„Sinko Ive, ti umireš;
„Što ćeš komu ostaviti?“ —
„Tebi, majko, bile dvore
„I u dvorih puno blaga;
„Seki Jeki onu bašću,
„Onu bašću u potoku,
„Kojom hoće sretna biti;
„Ljubi Ani neću ništa,
„Ona j' mlada, udat ce se“.
Kad to čula ljuba Ane,
Piše knjigu Popoviću:
„Kupi svate, Popoviću!
„Umri Ive zulumčare“.
Ivu nose na nosilih,
Anu vode djeverovi. —

Poviestne slike.

II.

Ljudevit, župan posavskih Hrvata,

čini savez sa Slovenci proti Frankom (819).

(Slika na str. 62.)

(F. Štotražević.)

Od prevelike je važnosti za razvitak poviesti svih onih naroda, koji su u granica nekadašnje rimske carevine ili blizu njih utemeljili nove države, kada i kojim su se načinom upoznali sa svjetlom kršćanske vjere.

Zasluga i čast, kao prvomu promicatelju rieči gospodnje kod nas, ide tadašnjemu arcibiskupu spljetskomu, Ivanu Ravenskomu.

Ovomu revnomu svećeniku podje skoro, poslje kako bi Hrvati svoje zemlje zauzeli, za rukom, te on pokrsti nekoliko poglavica dalmatinskih Hrvata i nije

Ljudevit, župan posavskih Hrvata, čini savez sa Slovenci proti Frankom (819).

dugo trajalo, što je bio Spljet središtem, iz kojega se je kršćanstvo širilo medju dalmatinske Hrvate.

Nu ipak preostalo je i u nas, kao što nam staro pismo kaže, slavjanskim apoštolom Ćirilu i Metodu dosta posla, da iztriebe iz naroda i zadnje ostanke poganstva i da osjeguraju i na ovih strana kršćanstvu konačnu pobjedu.

Kao što su bili prvi propovjednici krsta kod nas većinom odašlanici rimske stolice, tako je naš narod velikom većinom i sve do danas ostao u svezi s Rimom. K toj svezi sa zapadnom crkvom doprinese mnogo onaj zanimivi ugovor, što ga je lukavi papa Ivan IV. sklopio s našimi predji.

Po istom ugovoru staviše se Hrvati pod njegovu posebnu zaštitu i odrekoše se svakoga daljnega osvajanja i ratovanja, izim za obranu svoje domovine ili kršćanstva. — Blagotvornim uplivom toga ugovora uživahu Hrvati dulje vrijeme dobročinstva blagoga mira i latiše se poljodjelstva, točarstva i osobitom revnošću brodarstva i prekomorske trgovine.

Sad istom izčezne onaj nenaravski odnošaj, što ga je još sve dotle dielio ostanke staroga, tobože rimskoga pučanstva u gradovih od novih naseljenika i naskoro prodrè slavjanski živalj i u gradove i na one otoke, koji nebijahu dotle još poprimili slavjanskoga pučanstva.

To se je sve zbiljo za vladanja Porge, sina Klukasova i nasljednika jim Hrvata.

Za prvih vladara iz Porgine loze i možda već za njegova vladanja prekinu se svaki savez naših država s Carigradom. Odtale dolazi takodjer, da neimamo iz onoga vremena baš nikakovih viesti o zgoda i nezgoda našega naroda. Iz te dobe neznadu nam povjestničari niti golih imena pojedinih knezova nabrojiti, da pače ima ih, koji misle, da nisu Hrvati tada pod vladom jednoga vladara, nego razciepljeni na više međusobno neodvisnih županija pod pojedinih župani živjeli.

Istom za Karla Velikoga, kralja franačkoga, razprši se opet ona gusta magla, koju oštroidni naši povjestničari nisu još prodrli i mi nalazimo u obiju kneževina opet posebnih neodvisnih vladara.

Ali nije narodu našem bilo sudjeno, da se dugo uživa zlatne slobode.

Na dalekom zapadu bila se je stvorila velika franačka država, koja se je uzpela do tolike sile i do tolikoga ugleda, kao što nijedna druga poslje páda Rima. Osobito pako umnoži se ta moć i ta snaga, kad je silni Pipin s pridjevkom „mali“ sbacio zadnjega Merojevića s prijestolja, te stao sam vladati, a najpače za slavnoga mu sina Karla Velikoga.

Taj izvanredni vladar predbio je lombardezku državu i tim je postao neposrednim susjedom braće naše Slovenaca, a posredno i našim. Upokoriv pako Tasilu, buntovnoga kneza bavarskoga, predbio je i sve slovenske zemlje, koje su tada već spadale na kneže-

vinu bavarsku i tako je njegova vlast doprla sve do naših medja.

Teško, dà nemoguće je bilo našim predjim, slobodu svojih mladjanih dviju država proti toli silnomu i pohlepnomu susjedu uzčuvati. Pa zbilja, kratko zatim nalazimo jih već u njekoju odvisnosti od franačkoga presilja; domaći naši knezovi bijahu pod imenom upravitelji (rectores) vojvodi Enriku frijulskomu kao franačkomu vazalu podčinjani.

Nu narod naš nebijaše ni tada vikao, prignuti si vrat pod tuđi jaram.

U sveobćem ustanku ubiše Hrvati Enrika i potukoše mu vojsku kod Trsata, te se dobaviše opet svoje slobode. Tolikim pako naporom predobljenoj slobodi nisu se mogli na dugo veseliti. Već u proljeću sljedeće godine prekorači Karlo Veliki sám s orijaškom vojskom hrvatsku granicu. U to pobuniše se njemački Sasi i tako prepričičiše doduše Karla u njegovu ratovanju, nu njegove vojske nastavljaše ipak rat: Kadulah, novi frijulski vojvoda, pritisne sa svojim talijanskimi četami sa zapada na Hrvate, dočim je druga većinom franačka vojska sa sjevera provalila u naše zemlje. Tim silnim naporom podje neprijatelju i opet za rukom, te Hrvatska morade po drugi put priznati vrhovno gospodstvo franačko i već na saboru u Režnu (Regensburgu) mogao je Karlo Veliki hrvatske stvari urediti.

Taj silni dobitnik nije se niti tim zadovoljio; htjelo mu se je i naših primorskih gradova i Mletaka, koji su tada priznavali vrhovništvo bizantinsko. Sbog toga zavadi se s tom jošte dosta snažnom državom, te buduć da nije imao brodovlja, morade pristati na pogodbe, po kojih bude doduše priznato njegovo pravo na Hrvatske kneževine; nu morao se je odreći svakoga zahtjeva na dalmatinske gradove, a to se pod imenom Dalmacije, u užem smislu, protezalo i na Mletke.

Tako bi Hrvatska posve formalno priznata sastavnim dielom velike franačke države i Kadulah, vojvoda frijulski, komu bijahu naši knezovi neposredno podčinjani, stadè bezobzirce to svoje vrhovno gospodstvo izvršivati. Porfirogeneta pripovieda o strašnih opačina, što su jih Franci tada i osobito poslje smrti Karla Velikoga u naših zemlja počinili.

Ove nepravde i sramote, nanešene našem narodu, razjare Ljudevita, velikoga župana posavskih Hrvata. Ljudevit, znajući dobro, kako teško ciele rane, kojih i isti pobjeditelj u svakom ratu dopadne, htjede s prva da stvar mirnim putem uredi. On odpravi poslanike na franački državni sabor, potuži se caru Ljudevitu Pobožnomu, nasljedniku silnoga Karla i zamoli pomoć proti nasilju; ali doskora uvjeri se, da odtale neima pomoći. Vrana vrani očiju nekopa; i tako ostà sve po staru. Ljudevitu bilo je dakle birati ili sramotno robstvo ili težki rat s presilnim neprijateljem. I buduć da se je glede toga sasvim slagao s nazori svoga junačkoga naroda, odvaži se na rat.

Na brzo sabere oko sebe, što je bilo oružju do- rasla u narodu i zaniječe s mačem u desnici ruci Fran- kom dalnju poslušnost. Nije dugo postojalo, to se po- javi već na zapadnih granica naše domovine ogromna franačka vojska, te zaprijeti smjelomu Ljudevitu podpu- nim uništenjem njegove netom oslobodjene države. Nu naši predji znadijahu svoju slobodu cijeniti, pa i junački braniti. Franačka vojska bude hametom potučena, Ka- dulah morade se vratiti, neopraviv baš ništa, te malo zatim i umre.

Nasljednik njegov Balderik nastavi toli krvavo i nesretno po Franke započeti rat, te udari novo sakuplje- nom strašnom vojskom na Slovence, koji su poslje slavne pobjede svojih susjeda Hrvata takodjer bili pograbili oružje, da se i oni već jednom oslobode tudjega jarma.

Nu tolikomu neprijatelju nemogoše odoljeti: od- lučna se bitka zametne; Slovenci borijahu se očajanom hrabrošću. Uza sve to potuče ih ipak presilni Balderik, te zauze sve slovenske zemlje do hrvatskih granica.

Hrabri Slovenci neklonuše duhom. Znali su, da krv nije voda i gdje jim valja tražiti pomoći. Njihov

vojvoda sabere ostanke svoje vojske, te predje sa cvie- tom slovenske mladeži i vitežtva u tabor hrvatski i tako dočekaše sjedinjene hrvatske i slovenske čete pod voj- vodstvom Ljudevita, velikoga župana posavskoga, junački dušmanina.

Taj divni čin bratinske sloge i ljubavi dvaju srodnih naroda za obranu proti zajedničkomu neprija- telju dao je umjetniku g. F. A. Mücke-u povoda, da naslika drugu sliku, što ju evo u ovaj svezak natisnusmo.

Ona nam predstavlja nutarnjost vojvodskoga šatora. U pročelju stoji Ljudevit, odvažni knez posavskih Hrvata i pruža tamnim gvoždjem oklopljenomu vojvodi sloven- skomu junačku desnicu za bratinski savez, kod kojega sudjeluje po starom običaju slavjanskom i najstariji iz- među starešina naroda. Dalje otraga u šatoru stoji nekoliko poglavica naroda i razpravlja bez dvoje ozbiljne stvari, kao što jim to možeš iz zabrinuta lica razabrati.

Na ulazu stoji štitonoša slovenskoga kneza i nje- koliko njegovih vojnika; u daljini pako vide se dolazeće njegove čete.

Slike iz jugoslavjanskoga naroda.

II.

Srbske nošnje i badnji dan u Srbalja.

(Slika na str. 65.)

Srbska nošnja odgovara posve duhu i stasu srbskoga naroda, te spada medju najukusnije nošnje južnih Slavena, koja upravo dolikuje junačkomu narodu. Pogledaš li samo sliku, gdje je de- vet naslikanih Srbina, eto ti pred očima devet Jugovića, devet potomaka slavnoga Jug Bogdana, koj porodi ta- kove sinove, kakovimi se sav slavjanski narod pono- siti može.

Na našoj slici vidimo jednostavna, priprosta seljačka srbska odijela, jer je prizor uzet iz priproste srbske pobožne obitelji baš na badnji dan. Pa ako je i pri- prosto to odijelo, ipak je čisto i lijepo, jer srbski narod nada sve ljubi čistoću. Bogat Srbin kroji se istim kro- jem, nu odijelo mu je od finije čoje (sukna), pa je ukus- nije izvezeno n. pr. svilom, srebrom i zlatom. Obično ćeš vidjeti na Srbinu crvene papuče, čizme, ili po tur- sku pletene opanke, lijepo izvezene čarape, modre il cr- vene dimljije (široke čakšire, — hlače), crven ili modar prsluk sa mnogo kositrenih, kadšto i srebrnih dugmeta, čurak (obično modar) s krznom i fes. Po koja kubura (samoskres) i nož za pojasom nadje se takodjer; tako

bo je na iztoku običaj. — Ženske se razlikuju u nošnji po vilajetu, kako već gdje običaj, ali jim nije odjeća toli karakteristična, koli mužka. Što ljepšega si pako nemožemo predstaviti, nego Srbkinje boljega stališa narodno odjevene: sitne nožice, kojeno riese liepe čiz- mice, vitko tielo u svilenoj modroj il crvenoj suknji, bogato izvezen prsluk itd.; pa onda, što još k svemu spada — crven fes.

U nijednom skoro narodu neima tako krasnih, starih i prastarih običaja, kakovih u srbskom narodu. Ovdje ćemo govoriti samo o badnjem danu, kako se taj blagdan slavi gotovo u svakoj kući pravoga Srbina i kako nam ga ukazuje slika.

Kao što svuda u hrišćanskom svijetu, tako se i u Srbiji badnji dan visoko cieni, pa je i od velike ra- dosti, osobito za mladež. Već tri dana prije čuje se na sve strane govoriti: „Danas dan, sutra dan, prekосу- tra badnji dan“, a dječica osobitim načinom pjevaju:

Božić, božić bata,
Nosi kitu zlata,
Da pozlati vrata
I oboja poboja
I svu kuću do kraja.

Srbske nošnje i badnji dan u Srbalja.

Kada dakle stigne badnji dan, upale se u veče svieće i gospodar donese svieću u sobu, koja se više onaj veče neudalji; zatim eto gospodarice i dječice, koja obidju tri puta vatru pjevajući: „Roždestvo tvoje“. Slama se nad trpezom, pod trpezom i po sobi prostre; to je dječici u oči božića najveće veselje. Sad se priredi i prostre trpeza, namjesti se božićni kolač, koj je nakićen tjestenimi ovcami, pticama itd.; na njem stoji trojnica svieća, obasuta pšenicom; tu je novâca, jabuka, oraha, lješnika i svega, čim nebo dieli, u znak svakoga obilja. Kolač stoji na tanjuru, kraj njega s jedne strane lončić s rakijom, a s druge s medom i bielim lukom (češnjakom). Drugi kolač, koj se vazda samo od prosta tiesta umiesi, imade dugoljasti oblik, te se zove „zdravlje“. Češnjica, to je opet posebne vrsti kolač, u koga se umiesi kakovgodj srebren novac, pa kad ga razkinu, koga dopane komad sakrivenim novcem, toga drže osobito srećnim u čitavoj budućoj godini. Na trpezi se u ostalom nalazi pljoska s vinom, po koja čaša itd. Prije večere sakupi se ciela obitelj i sve se cjeluje u znak proštenja i pomirenja, ljubavi i sloge. Zatim upali i staro i mlado i veliko i malo voštenu svieću, stupi k trpezi, pomoli se bogu, odpjeva „Roždestvo tvoje“ i sjedne k večeri. Večera sastoji se obično od kisele čorbe (juhe, ukuhane u razsolu od kisela kupusa), suhe ribe, sungalije, papule (pasulja, graha) i kako je komu inače moguće. Prije svega pije se malo rakije i jede bieli luk s medom. Čeljad je sva pobožno vesela. Za večerom

baci gospodar četiri oraha, svaki u svoj kut, koji se nesmiju dignuti, dok blagdani traju.

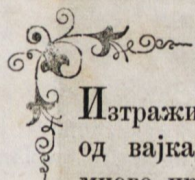
Kako su već seljački stanovi uredjeni, obično gori na strani vatra; u badnji načini se na toj vatri badnjak. Usieku se naime dvie tri mladice, koje se stave u vatru, da kliju cielu božju noć. Dodje li koj pozvani il nepozvani gost u kuću, to idje najprije do vatre, gurne u badnjak i govori: „koliko iskrica, toliko konja, volova, krava i ovčica“, a gospodar ga za to čim nadari.

Ciela družba ostaje zajedno, pjevajući božićne i crkvene pjesme, igrajuć se „kvočke i pilića“, dok djeca nepozaspu i dok nebude vrieme na jutrnju.

U jutro se strogo pazi na starodavni običaj, koj svuda u Srbstvu vlada, da se naime pozdravlja svaki i sliednji sa: „Hristos se rodi!“ a da se odzdravlja sa: „Vo istinu pogodi!“ I na to se mnogo pazi, tko će na božić prvi u kuću doći. Tomu se kaže polaženik ili običnije radovan. Tko je tako sretan, da bude prvi, toga umah kod dolazka pospu pšenicom, te ga najvećma tih praznika štiju i časte; on nesmije ni gladan ni žedan otići, već mora, da punu torbu kući ponese.

To su krasni običaji, što jih kroz vjekove i vjekove, pa i dan danas obdržava bogoljubni srbski narod, a kako godj ih obdržava prosti narod, tako se obdržavaju s malom iznimkom (što već u boljih kuća nemože da bude) u svakoj najbogatijoj kući, pa tako i treba. Boga što-vati i slaviti neima grieha ni sramote!

ПОГЛЕД У МОРЕ.

Израживањем морске дубљине бавили су се од вајкада око мора станујући народи, да много прије, него се је знаност заузела, да пронађе дно те неизмјерне дубљине. Једино ипак средство бијаше оним народом: ронење. Вјештина, коју си поједини народи у ронењу присвојише, морала је бити велика, премда се њешто и прегони. Као особити вјештаци у том бијаху познати становници отока Архипола; па у колико си они сами тај глас прибавише, доказом је, да се н. п. на отоку Самосу млади људи немогаху женити, ако нису били у стању 8 хвати дубоко под воду ронити.

Херодот приповиједа о њеком Сциллиасу из Шонана у Маћедонији, кој да је за владанја Кеерксеса 80 штадија, дакле до двие миље изпод воде ишо, за да Грке о стању њихова бродовља извести.

Каноникус Антонио Монгиторе у Палерму приповиједа у свом издању од год. 1743. о њеком Сицилијанцу Пешку, кој да је 4 до 5 дана мого под во-

дом живјети, те да се је доље сировом рибом хранио. У колико је ту истине, нека је, то стоји ипак, да је Пешко био најбољи ронац, што га је свиет познавао, премда је жалостно свој живот свршио. Напуљски краљ Фридерико позвао га, да двапута рони у најопаснији вртлог (вир), познат под именом Сцилла и Шарибдис; првипут донио му смјели ронац сретно у вир бачену златну посуду, другипут заглави.

Новије доба познати су као особити ронци становници јужних отока, који се често по читаву миљу под воду учуте и којекакове ствари на поље износе.

Бисероловци, ронци од заната, обичаваху си нос и уши памуком зачепити, за да се сачувају од неугодна уплива морске воде. Прије, него се уронише, напунише си плућа зраком, па како би јим почело мучно бити, попуштаваху мало по мало тај зрак на врло малу рупицу на уста. Много практичније пронађоше зраком напуњене мјешине, које се стављаху отвореном страном у зубе; а најпрактичније бијаше за ронење пронађено одиело. — То одиело пристајало је човјеку посве на тиело, имало је с приеда цакло,

могло је до пол оксофта (врет мјере) зрака узети, те је састојало из јаке коже, коју немогаше никаков зрак пробити. Тако ођевен ронац могаше на дно мора поћи, бисер купити, потонуле лађе прегледати, најдрагоцјеније ствари на поље изниети и што га воља. У дну мора је довољно свјетлости, ну помањкаће чиста зрака за одисање чини борављење под водом тоди опасним, да једва кој ронац може 5 часова под водом узтрајати. Људи, које употребљиваше холандезко-источно индијско друштво за вађење бисера на отоку Цеилону, мораху се неколико дана прије с уљем намазати и сухе јествине јести. Прије полазка под воду узеше још уља у уста, те се заронише тежким каменом и врећом за бисер често 50 хвата дубоко у воду.

На овај начин ронити је опасно рад огромних морских паса (Haifisch); догодило се веће, да је многи дошао без руке ил ноге на копно, а многи је нашао и гроб свој у ждриелу тога страшила.

Почетком 16. стољећа употребише ново изнашће: роначко звоно (Taucherglocke), које се све већма и већма усавршује. Предности су роначком звону те, да ронац може лагље под воду, те да може у дубљини дуље остати и боље радити. Највећу заслугу о изнашћу тога строја стече си енглески математик Едмунд Халлеј († 14. јануара 1742. у Лондону). По његову начину устројено звоно имаде 8 стопа висине, доље 5, горе 3 стопе ширине, те прихваћа 8 оксофта зрака. Доље је оловом преођевено, а у тежини тако умјерено, да мора увiek равно поћи. Чисто и доста чврето цакло припушта уњ довољно свјетлости; доље му је сједало, да може ронац и сједећ и стојећ по вољи свој посао обављати. На горњем своду налазећа се квака служи за одстрањење покварена зрака, а у олово овита мјешина,

од које су циеви уљем добро омазане, те која се може ласно под звоно узети и изпразнити, служи за привод свјежега зрака.

Халлејев покуе с његовим звоном добрим је овјенчан успјехом; он је био са још четири друга полдруги сат 10 хвата дубоко под водом, без да би очутио био какову муку. Бијаше ли време мутно, а море немирно, тад је Халлеј морао свећу упалити, што му крај ново приведена свјежега зрака није давало никакове потежкоће; али му је ипак онај досадни зрак у дубљој дубљини задавао боли на ушију, те му је постало борављење под водом несносно.

Најновије доба почеше се кемици о том бринути, како би одстранили онај несносни притисак зрака, кој једини тој толи користној радњи на путу стоји.

Међутим знаност је роначким звоном до сада слабо напредовала; за истраживање морске дубљине употребљавало се вазда олово (каламир). Ово се састоји из 40 до 50 фунти тежкога комада олова у слици шећерове главе. Дно му је мало изшупљено и превитим рубом обскрбљено, кој је покрит лојем. Тако се утисне облик дна у каламир и будући да из воде износи шкољке, пиесак и т. д., то му даје познати својство. Међутим још није никоју за руком пошло, да знанствено докаже дубљину мора. Каламир досиже само 250 нити или 1500 стопа, па се на много миеста с њиме није допрло до дна.

Сва знаност о морској дубљини мора се задовољити самим наговнештањем, да највиши шипови стоје у неком размјеру са највишим горама и будући да се ове по читаву миљу нада море протежу, тако исто да и морска дубљина преко миље доље досиже.

Ф. Х.

Razgled po Jugoslaviji.

(Sa slikami.)

(Gjuro Klarić.)

Рочетак овoga мoga описа заврших у првом сvezку, без да бих знао био, каква ли судбина чека исти сvezак, чим ли ugледа свjetло. Треба dakле да наставак започнем са животописом „Slav. juga.“

„Slavjanski jug“ бijaше, hвала bogу, dotiskan. Izpravak zadnje polovine tabaka pošaljem u Zagreb i svaki dan očekujem pošiljku svoje težke muke, da mogu početi razširivati djelo, za da se dobije koj novčić; jer, neimav još nijednoga predbrojnika, nemogoh se nikamo maknuti. Za čas

stiže mi od tiskara iz Zagreba brzojavna viest, da je „Slav. jug“ zaplijenjen i odnešen u gradsku pohranu. Možete si misliti, kako mi бijaше pri srcu — kan-da bi grom udario u me —; djelo стоји preko 600. stot., zima pred vrati, a rad sam na put. Trista mu jada! što ću sad? Pohitim u Zagreb, da saznadem, što je na stvari. Tiskar mi каже: ništa drugo, nego ovi nesretni grbovi, što ste jih stavili o naslovu. — „Ta nije moguće!“ „E bogami jest!“ Podjem do vis. kr. nam. vieća, da pitam, što je? Nisu to grbovi krivi, nego kruna. — Risar naime narisao grbove svih naroda na jugu, pa je u svom neznanju nada nje stavio nje-

kákovu krunu. — To dakako neide. Uvidiv, da je risar sagriješio, počeh dokazivati: da nije ni u mene ni u risara zlenakane, kô što je zbilja i nebijaše; tim načinom pošlo mi za rukom, da izmolim „Slav. jug“, ali uvjetom: da prvi i drugi list izrežem, vis. poglavarstvu predam i naslov promienim; t. j. da grbove, ili bolje rekuć krunu uklonim, što sam i učinio. Moram priznati, da su mi dotična gospoda u tom poslu vrlo na ruku išla. — „Slav. jugu“ obećana bi dakle sloboda, do takove išlo je sporo: trebalo je usljed raznih zaprekah počekati, dok je zbilja na slobodu izići smio. Za ovo vrieme donesoše novine o zapljeni „Slav. juga“ koje kakove viesti, pa me ona zbilja i žacnula, gdje njekoji rekoše: da su uzrokom zapljene „njekakovi fantastički grbovi.“ Tâ bog vas dao, gospodo, ono, što u životu zaista postoji, ili u narodu živi, nije fantazija!

Ele „Slav. jug“ dodje na slobodu. Pojurih sám glavom u Zagreb pónj i uzmem si 200 odtisaka za Karlovac i okolicu mu. Bijaše to koncem mjeseca studenoga. Premda je zima počela rano vršiti svoje pravo, taj dan bijaše krasan. Isto nebo veselilo se nad uskrnućem „juga.“ Nješto obična je, da čovjek, došav u glavni grad, osobito u naš Zagreb, bude medju prijatelji veseo, a kamo li, kad mu se što ugodna dogodi, kao što se dogodilo meni: bijasmo dakle u društvu veseli sve do večera, do zadnjega časa o polazku na željeznicu. U veselju se nepazi na svaki novčić, što ga ima u džepu, i ja potratim ono malo, što si uzeh na put, skoro do novčića. Dodjem na kolodvor, tražim po svih džepovi novaca, da uzmem vožnu kartu, a kad tamo, neima nego samo dvie tri krpice od dva groša. Vajme, eto ti neprilike! Srećom opazim u kutu prijatelja, pohitim do njega, te mu prišapnem u uho, neka bi mi uzajmio do kuće 2 stot. Dobijem ih. — Uzmem kartu trećega reda, da uzalud nepunim tudju kesu, sjednem za stô i pijem još mjericu vina uza njekakovu kobasicu. — Sviet se počè razmicati, ovaj ovamo, onaj onamo, a služnik od postaje na jednom: „einsteigen, einsteigen nach Carlstadt!“ Dobro, te nješto malo znadem njemački, te sam taj poziv mogao razumjeti. „Konobaru! Gostioničaru! Čujete, molim Vas, platiti!“ uzvrtim se ja, al nikoga ni blizu. Nerazumije, ili neće da razumije! Što ću; odlazit mi je — drugi put zvoni — il da mu neplatim, il da mu se pokorim i platim? Pokorim se, zovem ga po njegovu i platim. Eto me u kolih, kamo se jedva dovukoh s mojim rukovetom knjiga. Dodjoh sjediti medju jednoga svećenika, jednoga jastrebarskoga i jednoga karlovačkoga i zagrebačkoga „purgara“, „vilozova“, koj bijaše pun rieči kao šipak koštica; u društvu pako bijahu još 2—3 seljaka i graničara: podpuna ravnopravnost. — Hvala bogu, da nebijaše nikakove ženske!

Zametne se razgovor:

„Čuju, reverendissime domine“, počè veselo razigran „purgar“, koj je zavirio u karlovačku gimnaziju, pa nješto tobože latinski naučio, „jesu li oni plebanuš ili kapelan?“

„Kapelan, kapelan, moj dragi prijatelj!“ odvrati smjerno svećenik. „Oni, kakti pop, moraju biti jako mudri“, nastavi

„purgar, „nek oni meni, amice, poveju, zakaj je bog človeka najzadnjega stvoril?“

„Kajti je tak njegova sveta volja bila“, odgovori u kratko svećenik.

Nemogav ta preduboka razglabanja slušati, uzmem si svoj „Slav. jug“, pa razgledam i čitam.

„Kakova je to knjiga?“ upita me moj susjed, vidiv one slike itd.

„To vam je „Slavjanski jug“, što je netom izišao“, odvratim.

„A — to je „Slav. jug“, posegne za svezčićem svećenik, sretan, da može prekinuti razgovor s premudrim „purgarom“, „tâ bio je zatvoren.“

„Dâ, al je opet na slobodi, samo s drugim licem.“

„Što mu je ciena?“

„Pedeset novčića.“

Sad me umole i ostali suputnici, da jim pokažem djelo; a ja svakomu po jedan svezak u ruku, tumačeć seljakom i graničarom sve po redu slike.

„Kaj su to onaj gospon biškup, koj nam tak vnogo dobra činiju?“ upita me jedan seljak, vinar, o našem mecenatu.

„Jest,“ rekoh, „to vam je taj slavni muž.“

„Tak bum ja jednu knjigu vzeh za mojega dijaka,“ izvadi moj seljak 50 novč., dakako ni nemisleć, da jedan svezčić bez čitavoga tečaja ništa nevriedi.

Nehtijuć neukim ljudem kvariti veselja, prodam tu u kolih umah 5—6 svezaka po 50 novč., samo jedan mi nudjaše 40 novč., i tomu, da nekvarim ciene, jer nije imao više novaca, poklonim jedan svezčić; neka bi samo naša knjiga našla mjesta i u prostih kolibicah!

Prvim dakle trenutkom dadè mi „Slav. jug“ dobru nadu. Još ga pravo ni sám u cielom nepromotrih, već ga obljubi i prosti puk, što me je neizmjereno uzradovalo. I na taj način putovah podporom „Slav. juga“, jer s onim, što sam zánj već ovdje primio, podmirih prijatelja, koj mi je na kolodvoru pomogao iz neprilike. — Dodjem sretno u Karlovac.

Sutradan podbrusim pete, pa naokolo grada u sakupljanje predbrojnika. Kako je zlo po zlu, hajde napredovao mi posao: do 90 kuća primi u naručaj „jug“, te mi se je svakako s Karlovcem pohvaliti, premda bi, pogledom na manja mjesta, moglo i više podpore biti djelu, koje najprije ovomu gradu na čast služi.

Vjerujte mi, da nije baš ugodan posao, a najmanje u nas, ni sabiranje predbrojnika, ni prodaja knjiga. Čovjek treba, da imade dobar želudac; jer ovdje ti objese na nos ovo, ondje ono: ovaj nezna hrvatski, onaj srbski (tobože ćirilicu), onaj opet „kranjski“ (slovenski); a umni samo i pametni ljudi pojme stvar: da nam treba sve uzajemno ráđiti; da nam se je složiti; da nas púko pismo nerazlikuje, kad smo po krvi i jeziku tako jedni te isti.

Svršiv tako svoj posao u Karlovcu, oprostih se sa svojimi milimi i dragimi i odputih se u Jastrebarsko.

Iz Karlovca polazi željeznica u jutro okolo pol 6 | si dignem bundu a neznam, kud ću sa škatuljom, da se sati, pa je taj cieti put upravo do Zagreba, osobito u proljeće i jesen, vrlo ugodan, jer se čovjeku sve izmjenice predstavljaju krasne vinorodne gorice: Draganić, Hrašće, Plešivica, Lović, Svetojanske gore, Okić itd.; pa onda plodnosne ravnice, šumice, luži itd. Nu ja sam pošao u zimsko doba, početkom prosinca, gdje to nije tako ugodno. Jedva se ganusmo sa kolodvora, eto ti mećave i oluje, kao da je nevieme zapriseglo, da me prati. Za dobra tri četvrta sata stignemo do jastrebarskoga kolodvora.

Bože mili, pomislih sam u sebi, liepoga li vremena za moj put! Sidjem iz kola, idjem do glavara postaje, da ga umolim, nebi li mi uzeo moj veliki kovčeg do sutra u pohranu i on mi učini drage volje. Dok sam pako ja to uredio, odu kola, koja obično do postaje poštu dovoze i putnike odvoze i ja ostanem, predan milosti i nemilosti mećave, da putujem pješke u mjesto. Još neučinim ni tri koraka, eto ti moje kukavne bunde u blatu. Vjetar duva, da će i iste bregove

ZAGREB.
Risao Kriehuber.

rušiti, susnježica pada, kao da se nebo otvorilo, treba da | brojnika imademo“, udari moj prijatelj V., — „sad nam nije

nerazmoć: jednom rječju, stanem proklinjati i isti put, na koj se odpremih. Težkom mukom se nekako izkovan iz te neprilike i iza ljute norbe s onim do koljena blatom, put samostana, dovučem se kroz moker, kao miš, u Jastrebarsko do staroga si prijatelja K. Tu se okriepim vrlo dobrom brzolicom, pa osušiv si malo kožu, odem do prijatelja V., nebi li mi on u môm podhvalu na ruku išao, što mi on drage volje i učini.

Bijaše 10 sati, kad se uputismo u sabiranje predbrojnika i do pódne imasmo već upisanih 14 rodoljubnih imena. Hvala Bogu! Prijatelj V., gostoljuban čovjek, odvede me k sebi na objed, obećav mi, da će još poslje objeda 5—6 prijatelja k sebi pozvati, koji će se na „Slav. jug“ sjegurno predbrojiti. — Ja primim poziv drage volje, te bijasmo podpunoma veseli. Netom odpjevasmo dvie tri naše pjesmice, eto ti zbilja sad jednoga, sad drugoga prijatelja, njih do šestorice u naše kolo i svi se upišu u predbrojnike. — „Eh, kad je tako, 20 Pred-

sile nikuda; pijmo i jedimo, a ostalo učinit ću ja. — Tako i bijaše!

Tko je jednom za hrvatskom trpezom sjedio, znade, da se tu do komad noći neustaje. Bijaše dakle već duboko večer, a mi još uvijek za objedom; pa će skoro i večera doći. Prijatelj V. da me posve ukonači, natukne, da idjemo k prijatelju K. po moju bundu i preostali „jug“, pa da ću u njega spavati. Hajde de! — Podjemo do prijatelja K., a on nas čeka spečenim puranom. Bože moj, ala nam je u toj Hrvatskoj zlo! Tu se zabavimo kratko vrijeme u veselju i zabavi, te se zatim vratismo na konak.

Jastrebarsko vam je trgovište, na glavnoj kolovoznoj cesti zagrebačkoj, koje no bijaše vrlo živahnom postajom za sretna „Stellwagena“ dobe, medju Karlovcem i Rakovpoto- kom put Zagreba. Tu je župna crkva sv. Nikole; žup. kotarski sud; mjestno poglavarstvo po običaju ostalih trgovišta; dobro uređena narodna učiona za mužku i žensku djecu itd. U blizini je grad grota Erdöda sa svojim poglavarstvom; a prama postaji željeznice samostan čč. oo. franjevac.

Žiteljstvo jastrebarsko je veoma rodoljubno i gostoljubivo, tako, da se svatko rado sjeća ugodnih časova, koje je uživao, ako je imao priliku posjetiti to maleno, al doista ugodno mjesto. Osobito ženski spol služi na diku svomu mjestu ne samo svojom čistom i liepom nošnjom, nego i svojim liepim stasom.

Sutradan u zoru odputih se iz Karlovca nadošlim vlakom na Zdenčinu, drugu nezatnu postajicu, u glavni grad mile naše hrvatske domovine.

Stolna crkva u Zagrebu.

Po kamenopisnoj slici F. Mücke-a. — Risao Kriehuber.

II.

Zagreb (slika na str. 69.) je glavni grad trojedne kraljevine, te leži u gradjanskoj Hrvatskoj kraj Save, sa blizu 20.000 stanovnika.

U Zagrebu, kao glavnom gradu, starinom je sjedište bana ovih kraljevina, za sada banske časti namjestnika, sa vis. kr. namjest. viećem, stolom sedmorice i svimi vrhovnimi oblastmi čitave zemlje; zatim biskupa, od nekoliko godina nadbiskupa, za sada kardinala sa preč. kanonikatom; c. kr. zemaljskoga vojnoga zapovjedništva sa vojničkim oblastmi; kr. ravnateljstva financijah, kr. ravnateljstva poštah; velikoga župana županije zagrebačke itd. Ovdje se

obdržavaju sabori, gdje zastupnici naroda rade o boljku mile nam domovine.

Zagreb je središtem duševnoga napredka; tu je „jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti“ (a nadati se je skoro i sveučilištu); „nadbiskupsko sjemenište“ ili „odgojilište duhovne mladeži“; „grčko sjemenište“; „pravoslavna akademija“; „kr. konvikt“; „naobrazilište učiteljskih pripravnika i pripravnica“; „velika gimnazija“; „velika realka“; „zemaljski glasbeni zavod“; „muške i ženske glavne učione i više“ sukromnih zavoda“.

Znamenitijih katoličkih crkva ima u Zagrebu šest: sv. Stjepan kralj, sv. Marko, sv. Marija, sv. Katarina, sv. Petar i sv. Ivan (u Novoj vesi).

Od svih je najljepša prva, t. j. prvostolna crkva (evo mu slika). Ta crkva sagrađena je prije 6—7 vijekova iz rezana kamena. Premda je više puta sa raznih nepogoda oštećena bila, služi i dan danas ponosno na diku gradu Zagrebu, pa joj i u cijeloj Austriji ima malo sličnih. Unutra je 36½ hv. duga, 16 hv. široka i u sredini 12 hv. visoka. Veoma krasan je veliki oltar, kojega prekrasno urešuju na okolo mu stojeći umjetno naslikani prozori, što jih je dao načiniti sadanji kardinalnadbiskup Haulik. U crkvi ima do 25 oltara, dvoje orgulje (jedne posve nove, koje je dao graditi takodjer kardinal Haulik, te stoje preko 30 tisuća stot.); prekrasna propoviedaonica od mramor-kamena itd. Na zvoniku ima 7 zvonova, od kojih su najveći zvon bl. dj. Marije i zvon sv. Stjepana. Osim toga je u Zagrebu samostan

čč. oo. franjevac (gdje je sjemenište), samostan ili kuća milosrdnika, (gdje je bolnica, ludnica, ljekarna i crkva) i samostan milosrdnica, (gdje su vrlo dobre ženske škole, naobrazilište učit. pripravnica i veoma krasna crkva sv. Vinka). Takodjer ima novosagrađena pravoslavna crkva i posve novi, neobično bogatim nakitom sagrađeni izraeltički hram, kakova malo gdje ima.

Od inih zavoda i društva ima: „Matica ilirska“; „narodni muzej“; „prva hrvatska štedionica“; „trgovačko obrtnička komora“; „gospodarsko društvo“; „društvo dvorane“; „narodno zemaljsko kazalište“; „pjevačko društvo „Kolo“ i strijeljačko društvo“. O eškomptnoj banki, toli koristnom i potrebitom zavodu, radi se svojski.

Bogate knjižnice nalaze se medju inimi u nadbiskupskom dvoru, u zaslužnoga Ivana Kukuljevića Sakcinskoga i probuditelja naše knjige dra Ljudevita Gaja.

U Zagrebu izlazi 9 javnih listova: „Narodne novine“, „Agramer Zeitung“, „Hrvatske novine“, „Katolički list“, „Dragoljub“, „Bosiljak“, „Napredak“, „Gospodarski list“ i „Vila sinjega morja.“ Jugoslavenska akademija izdaje tu svoje rádne u knjizi „Rád jugosl. akademije;“ a „Matrica ilirska“ izdaje vrstnija starija djela.

Tiskarne su u Zagrebu četiri: Gajeva (najstarija i po naš narod najzaslužnija), Albrechtova, Jakićeva i Bokauova.

Tvornica neima nikakvih, osim povelikoga parnoga mlina, koj proizvadjja vrlo dobro brašno (múku) i plinarnice, koja obskrbljuje čitavi grad plinovim razsvjetljenjem.

crkvom četiri biela, pločnata, u sredini probušena kamena, na kojih je, kako kažu, stajala ona gvozdena, u vatri razvručena stolica, na kojoj su Gubca mučili i okrunili. — Spomenut mi je takodjer „Krvavi most“ na potoku, koj dolazi sa zagrebačkih gora, pa kada naraste, počini ne samo gradu nego i okolici mu dosta štete. Ovaj most imade više od 300 godina svoje ime, i to od onda, kad su se stranke Karla Roberta, koga naši pradjedovi izabraše kraljem i Vjenceslava, koga htjedose Magjari imati kraljem, bile sukobile na tom mostu, kojom prigodom se okupà u krvi.

Svratišta imade dosta i za više putnika, nego li u Zagreb dolazi, a najpoznatija su: „K caru austrijanskomu“, (toli krasna sgrada, da bi istomu Beču i Parizu na diku

Jelačićev trg u Zagrebu.

Risao Kriehuber.

Javni trgovi su: „Jelačićev trg“, sa spomenikom slavnoga bana Josipa Jelačića i vodometnim zdencem (evo mu slika); „trg bana Zrinskoga“ „trg. sv. Marka“, na kom je u sredini crkva sv. Marka, pred kojom stoji kip bl. dj. Marije, a naokolo nalazi se vis. nam. vieće t. j. stan bana trojedne kraljevine, županijska sgrada, narod. zem. kazalište itd.; „Kipni trg“; „trg sv. Katarine“; „trg Jezuita“; „Kaptolski trg“ i „Kapucinski trg“. Najznamenitiji je „trg sv. Marka“, na kom su plemići prije 300 i više godina, održav pobjedu nad ustalimi seljaci, njihova seljačkoga kralja Matiju Gubca okrunili željeznom, u vatri razbieljenom krunom, te ga razsjekli i tielo mu razbacali na sve četiri strane svieta. I dan danas nalaze se medju kipom bl. dj. Marije i

služila; zatim „Kod jagnjeta“; „gostiona Pruknerova“; „Kod krune“; „Kod lovačkoga roga“ itd. U obće imade vrlo dobrih i udobno uredjenih gostiona, u kojih se prilično jeftino jede i pije. —

Kavana imade u svakom kraju grada dosta udobnih, a najljepše su one dvie na „Jelačićevu trgu“, naime: Karolova i Krežmova; jer su neobično bogato uredjene.

Kuća imade do 1300., medju kojimi vrlo liepih i velikih, najvećim dielom zidanih jednokatnih, dvokatnih i trokatnih. Prvo mjesto zauzimplje svakako nadbiskupski dvor; u ostalom je doista liepa sgrada „samostan milosrdnicah“ (gdje no se je obdržavala 1864. prva hrv. slav. izložba);

nova vojnička bolnica i u Novoj vesi je gradjansko sirotište.

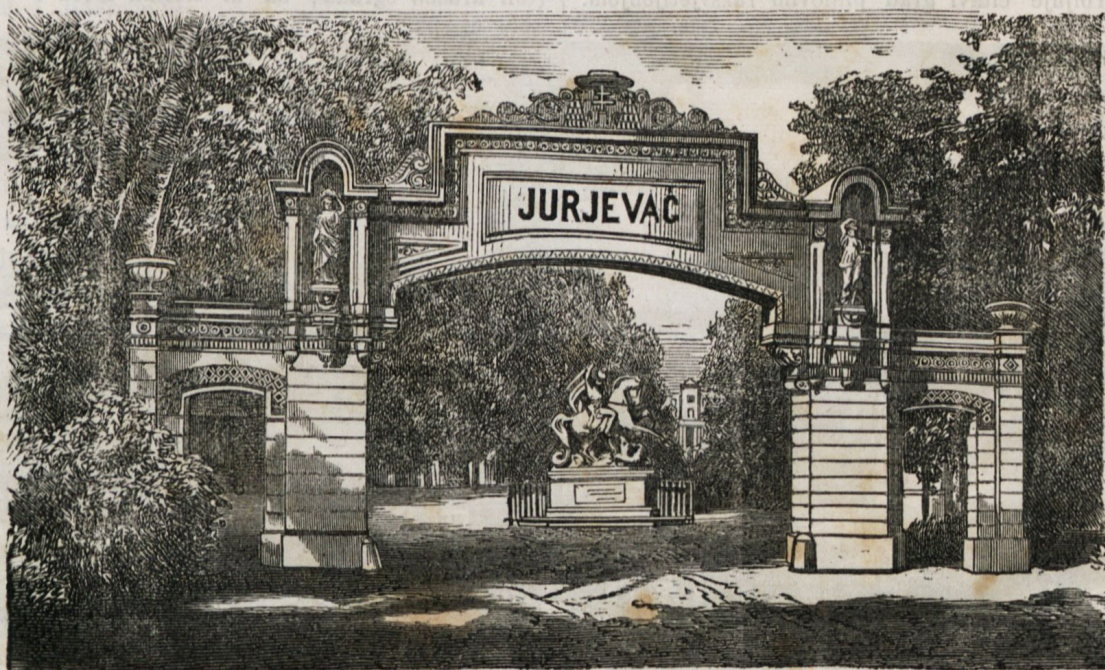
Vojništva imade svake vrsti dosta, za koje se nalaze tu dvie tri li vojnice (kasarne) i bolnice.

Tri katolička groblja služe za pohrauu mrtvih tjelesa: kod sv. Jurja; kod sv. Roka i sv. Petra. Srbli i Izraelićani imaju posebno groblje.

Okolica zagrebačka je veoma krasna. Najljepše može se vidjeti Zagreb i okolica mu sa južnoga šetališta, koje je na vrlo liepom višku postavljeno i doista krasno uredjeno. Na istom šetalištu, pa onda u nadbiskupskom vrtu iza dvora mu, odpočivaju se obično miroljubivi Zagrebčani od svoga posla. Kad bi se malo dalje prošetati htjeli, eno jim Jur-

lani odkriše i s toga nazvaše perivoj „Jurjaves“. Tu imade kraj liepa prostrana šetališta visoko sazidana kula, sa koje se na dakeko vidi; tu je švajcarska kuća; tu podpuna švajcarija; živinjak, gdje imade svake vrsti stranih živina; košutnjak, gdje se nalazi mnogo srna i jelena itd. a prostrani ribnjak služi na zabavu onim, koji se rado na vodi voze, pa su u tu svrhu uvijek pripravna 3—4 čamca. Sve, što je tu, stoji obćinstvu na slobodno razgledanje; čim je vani više svieta, tim se uzoriti gospodin većma raduje.

Nedaleko Zagreba teče široka Sava, do koje se Savskom ulicom proteže grad. Preko Save je sagradjen drven most za obična kola, koj svake godine stoji mnogo popravka, a malo niže dolje od samoga rezana kamena i

Jurjevac.

Risao Kriehuber.

jevca (slika evo ovdje), Bukovca, Tuškanca, Sofijina puta, Cmroka, sv. Ksavera, (gdje je crkva sv. Ksavera) itd. Nedaleko je takodjer u našoj poviesti znameniti grad „Medvjedgrad“. Jurjevac je toli krasno uredjen, da bi upravo kraljevskom dvoru služiti mogao. Perivoj taj počeo je uređivati prvi biskup Maksimilijan Vrhovec, odkuda mu bijaše i nadjenuto ime „Maksimir“. Uzoriti kardinal Haulik steče si za poljepšanje i podignuće toga perivoja takodjer velike zasluge. On dade sagraditi crkvicu sv. Jurja; on dade napraviti krasna ulazna vrata; on postavi na čelo mu krasan, baš umjetno stvoren spomenik sv. Gjurgja, što ga

ljevena gvoždja sagradjen most za željeznicu. Željeznički kolodvor je od Zagreba prilično udaljen, al se ljudi, kad vlakovi stižu, rado do njega prošeću. Kola, tako zvanili „omnibusa“ i fiakera imade dovoljno; a za poslugu su služnici, koji stoje pod posebnom upravom i odgovornošću.

Kad bih godj u Zagreb stigao, radovalo bi me uvijek, jer sam vazda našao učenih, rodoljubnih i čestitih muževa, osobito za domovinu plamteće omladine. Odkako sam pako „Slav. jug“ izdao, sve mi je miliji Zagreb, jer u njemu brojim preko 200 štovanih predbrojnika, koji me u teškome poduzeću podupiru.

SVAŠTIČAR.

19. januarja t. l. vmrl je slavni škof Friderik Baraga u gornjem Michiganu u Americi. Rodil se je 29. junija 1797. u Dobričah, v ljubljanskej škofiji. Dopršivši gimnazialne nauke, posveti se pravosodju, no pozneje dobi voljo do bogoslovja i stopi va-nj, a dobivši duhovski blagoslov, poda se v severno-amerikanski misijon, ker čutil je v sebi neki posebni nagon do vboгих Indijancov, kateri so tačas velike duhovske pomoči trebali. Pride tedaj tje i začne delovati na boguvgodnem polju; njegovo delovanje stezalo se na neki del škofije Milwankee-ske i Detroit-ske. Povrh nemškega, talijanskega, francozkega, englezkega i slovenskega jezika govoril je tudi popolnoma dobro v nekterih narečjih indijanskega jezika, ter je v teh zemljah kod goreč pridigar slovel. Važno je gotovo, a za Slovence po vsej pravici slavno, da je iz Baragovega peresa izšla indijanska slovnica z besednjakom, pa tudi molitvenjaki, pesmice i druge šolske knjižice za male Indijance. Eno tacih děl izišlo je iz Blaznikove tiskarne v Ljubljani z naslovom: „Gete dibadjimowin, gaic dach nitam mekate-okwanaieg ogogikwewinian. Laibach, (Illyrie, Autriche.) Joseph Blaznik, ogimasinakisan mandan masinaigan“. Njegovo življenje strinjalo se popolnoma z ojstrimi navadami indijanskimi: obleka prosta, postelja trda, a jed najnavadnejša. Niti ni mesa jedel, niti vina pil. Ko so ga postavili za apostolskega vikarja v gornjem Michiganu na sboru v Baltimoru z naslovom amyzoniškega škofa in partibus infidelium, bil je ravno tačas s dr. Carrelom, sedanjim škofom v Covingtonu, 1. novembra 1853. po nadškofu Purcellu v katedrali v Cincinattu za škofa posvečen. V januarju leta 1857. povzdignili so njegovo prebivališče Saut St. Marie na škofovski sedež a leta 1865. bilo mu je na lastno prošnjo dovoljeno, svoje prebivališče Saut St. Marie v Marquette premeniti i tu je slavni mož dobil naslov škofa Marquet-skega i Saut St. Marie-skega.

Od zborovanja v Baltimoru začel je bolehati, pa se je ta bolezen v našem starčeku čedalje bolj vkorenila. Vsled tega prosi Baraga za namestnika, pa tudi, da ga rešijo škofovske časti. No nemila smrt spolnila mu je to prošnjo, preden je odgovor od svojih predpostavljjenih dobil. Še do zadnjega trenutka njegovega življenja vznemirovali so ga nekteri podložniki z raznimi prošnjami. Kod svojih duhovnov bil je jako obljubljen, a vsako ljubezen vedil je z ljubeznijo dostojno povrniti. Ni ga človeka v Indiji, ki bi se nečudil o izrednej delavnosti Baragovej za blagor neumrlih dušic. 31. decembra pr. l. bilo je ravno 36 let, odkar je Baraga na amerikansko zemljo stopil, a v tem času storil je kod misijonar toliko, kolikor gotovo nobeden njegovih prejšnikov, pa tudi težko žda si kateri potomec v teh zadevah toliko zaslug isteče, kod Slovenec Baraga. Naj mu Bog povrne, kar mu ljudje nemorejo!

На богојављење покопаше у Новом Саду врлога књижевника Јоксима Новића, Оточанина, кој је веома заслужан био по србску књижевност. Јоксим Новић роди се благовести 1807. г. у Врховини, у оточкој пуковнији. Отац му Илија бијаше у горњој граници частником, па си је ко јунак сабљом добио племство, те је доћерао до подпуковника. Прешав у мир, пресели се у Срием. Јоксим је био од почетка до смрти прави правцати граничар, поштењак, вјеран краљу и домовини. Гимназијалне науке свршио је у дољњих Карловцих, филозофију у Јени и Халли; угарска права у Шарипском потоку, а њемачка у Бечу. Између иних врстних диела, овјенчана су му славом ова четири: „Лазарица“, „Бирчанин Илија“, „Ајдучки живот“ и „Врзино коло“. Рад своје отво-

рености мораде за њеко вриеме побјећи у Босну, гђе се је пуних 15 год. бавио. Своје кости остави он ипак у својој милој домовини, гђе му нека почивају у миру!

Dne 6. veljače o. g. preseli se s ovoga u vječni svijet poznati hrvatski književnik Špiro Dimitrović Kotoranin, c. k. satnik u miru. Sahraniše ga na pravoslavnom groblju u Zagrebu. Špiro Dimitrović navršio je 55 god. revnim djelovanjem toli u c. k. vojski, koli na književnom polju. Oko narod. zemalj. kazališta u Zagrebu stekao si veliku zaslugu prevadjanjem igrokazâ. On je preveo više od 100 komada, medju kojima i potežkih, kao što su: Schillerov „Vilim Tell“, Shakespearov „Julius Cezar“, „Deborah“ itd. Od Puškina preveo je „Ruslana i Ljudmilu“, „Onjegina“, „Poltavu“ itd.

Za njim ostâ tugujuća udova sa četvero djece, kojoj težku bol olakšuje slava i priznanje naroda, koj blagosivlje Špirin grob.

Jugoslavenska akademija u Zagrebu.

Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti u Zagrebu imala je ove godine do sada četiri javne sjednice.

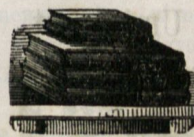
U prvoj čitao je pravi član prof. M. Mesić razpravu „o banovanju Petra Berislavića za dalm.-hrv.-slav. kralja Ljudevita II.“ U istoj sjednici primljena je „korešpondencija Stjepana maloga s dubrovačkom republikom“ od pravoga člana dra. Bogišića.

U drugoj sjednici čitao je pravi član dr. Šlosser razpravu „o pripravnih râdnja za geografiju bilja u trojednoj kraljevini.“

U trećoj sjednici čitao je pravi član prof dr. P. Matković: „o potrebi statističkoga odbora u trojednoj kraljevini s obzirom na današnje stanje statistike u našoj domovini“. Poslje njega čitao je pravi član profesor Jagić „o najnovijem izdanju narodnih pjesama“.

U četvrtoj sjednici čitao je pravi član g. Fran Kurelac filologičku razpravu „o dopadanju“. Glavno, što je dokazivao, je rieč placere, koja da nemože značiti dopadanje. U istoj sjednici primljene su dvie sbirke rieči od gg. M. Valjavca, profesora u Varaždinu i Mihovila Pavlinovića, paroha u Podgori, koje su zadržane, da jih pregleda filologički odsjek, koj se bavi sabiranjem gradiva za riečnik.

Književnost.

Ove godine izišle su do sada sljedeće važnije knjige:

a) hrvatske:

„Razlike pjesme“ Stanka Vraza IV. dio. U Zagrebu. Izdala matica ilirska, u 8. 392 str. „Nova hrvatska kuharica“. Sastavio Gj. Stj. Deželić. U Zagrebu kod Drag. Albrechta. Ciena 1 stot. „Kratka poviest pravosl. obštetva budvanskoga“ od arhim. Gerazima Petranovića. „Naše pravice“. Veoma važna knjiga od Bogoslava Šuleka. „Prva slikovnica za malu dječicu“. Nakladom g. Hartmána u Zagrebu. „Rad jugoslav. akademije znanosti i umjetnosti.“ II. knjiga, sa veoma važnim sadržajem. „Zemljopis austrijskih zemalja za mladež narodnih učiona“. Sastavio Vjenceslav Mařík u Zagrebu. „Rûnje i Pahuljice“. Pjesni dubrovačke porugljive i pastirske. Skupio i protumačio Fran Kurelac. „Osvet-

(Србљем.) Г. Д. Т. Ш—скому у Биограду. „Сл. југ“ шаљемо. За остало ћемо, ако Бог, да разговарати у србској приестолници.

Г. Гј. П—ћу у Новом Саду. Неспада у нашу књигу.

Г. Н. Г—ћу у Сомбору. Држите нас у успомени. Ваше пријатељство нам је мило!

(Slovencom.) G. J. G. v Št. L.: Za srbski jezik dozdeva se nam dozdej najbolji Vukov besednjak, a za učenje jezika važna je knjiga „prilog za poznavanje sadašnjega stanja srbske gramatike“ od Ivana Boškovića.

G. F. J—zu, gimnaz. v Celju: Naredite s „Trojednico“, kar Vas je volja. Vaša ponudba ne samo, da nam je po volji, ampak nas tudi srčno veseli.

G. I. T—ću, učit. v Lj.: Obljuba dolg dela; pričakovali smo vsaki dan kaj lepega iz Vašega peresa. Le skoraj kaj!

G. Trzinskemu: Proze nemoremo porabiti; ni še dosti zrela.

Vsem osebnim prijateljem vrednikovim, vrlim Slovincem v Ljubljani, Trstu itd. izrekamo srčno hvalo za vsako podporo i poročamo jim bratovski pozdrav na njihova topla slovenska prsa!

Bivšim predbrojnikom „Putnika“ javljamo, da svakomu, tko je predplatio na pol godine, ostaje 1.45 novč. na račun „Slav. juga“.

Većina naših vriednih prijatelja, koji su nam razpačivanjem „Sl. juga“ od velike pomoći, nežele da se imenuju; s toga upravljamo bezimence našu hvalu i preporuku svim sakupiteljem predbrojnika, a osobito u Zagrebu, Ljubljani, Zadru, Trstu, Senju, Bakru, Kraljevicu, Rieci, Varaždiniu, Jezerani, Petrinji, Vel. Gorici itd.; u kratko svim rodoljubom, koji nam ma i jednoga predbrojnika pribaviše.

Prijatelje, koji nam od prvoga svezka račun nepoložiše, molimo liepo da nas što skorije ob uspjehu razprodaje izviestiti i novce poslati izvole.

P. S.

Ako i sporo, na našu preveliku štetu, dotiskasmo evo ipak taj toli nestrpljeno očekivani drugi svezak „Sl. juga“. Zakasnili smo, istina je, nu nije s naše strane krivnja, nego sa strane i drvorezaca i tiskara, a to će svatko uvidjeti, da se posao oko ovakove knjige razlikuje od onoga inih časopisa.

U koliko smo ovaj put izgubili vremena, u toliko ćemo nastojati, da si to nadomjestimo; jer nitko nenosi s toga štete, nego mi sami. Naši vriedni čitatelji oprostiti će nam, jer svaki pametan i pošten čovjek uvidja naš trud, a na klevete, kojima nam njeke bezposlice u Karlovcu, gdje bi najviše obzira zaslužili, neprestano nastoje oduzeti svaku volju do književne râdnje, niti se neosvrćemo.

Ovaj svezak imade punih pet tabaka, dakle više, nego ikakav svezak prvih njemačkih sličnih časopisa, pa se i slikami može sa svakim uzporediti. To je dokaz našega nastojanja, priznao ga tko, il ne!

Kad uzmemo prvi svezak s ovitkom na 5, ovaj pako 5½ tabaka, učinili smo od nove godine samo s ova dva svezka gotovo toliko, koliko bi bili dužni učiniti, da izdajemo svake sedmice po jedan tabak, jer bi imali skoro podpunih 12 brojeva. Ovo razmierje, molimo, da se uvaži!

Na poviestnoj slici (str. 62.), koju nije risao Kriehuber, nego Schreiber, opazit će štov. čitatelj oku nepovoljne streke, što jih prouzročiše pukotine drvoreza, koje odtuda dolaze, što su se u makini razstavili komadi, iz kojih je drvo sastavljeno bilo. Umah, kako nas o tom obavijestih, dadosmo nalog, da se ta slika zamieni s drugom, koja je pripravna za treći svezak, nu bijaše prekasno. Takovih i sličnih neprilika, sa kojih nas gubitak novâca čeka, (ovakova bo jedna slika dodje do 50 stot.) imademo vazda očekivati. Bog vidi, ljudi nevjeruju!

Ured. „Sl. juga“.

 Molimo, da nam se oprostite po njekeje zaostale pogreške u prvom, pa moguće u ovom i u svakom drugom svezku, obzirom na to, što nam, udaljenim od Zagreba, nije moguće revizije držati.